

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1985

DECEMBER

CSONTOS SÁNDOR

Ajánló sorok

Gáll István hagyatékában az egyik iratrendező fedelén ezt olvashatjuk: Darabtervek. S alatta a címek: *Atlantisz*, *Májusi tüzek*, *Baj van Kőpecen*, *Fekete karácsony*, *Gyűlölet*, *Nő a körúton*, *Választóvíz*. Az iratrendezőben szereplő kéziratok kivétel nélkül Gáll első írói korszakából valók, a felkészülés idejéből. Tehát az első érvényes műveket tartalmazó, 1962-ben megjelent *Kétpárevezős szerelem* című elbeszéléskötet kiadása előtt vagy nem sokkal későbbben keletkeztek. Szerzőjük drámát ezután már nem írt, hangjátékok viszont annál többet. Ezek közül könyvben csak egyet adott közre, az özőnvizet (*Rohanók* 1968). Rádiódarabjaiból a legjobbakat a posztumusz válogatás, az *Éjszakai csöngetés* tartalmazza.

Az említett iratrendező fedelén a drámatervék felsorolása mellett két címmel olvashatjuk az író megjegyzését — Kész —, *a Májusi tüzeknél* és *a Nő a körútonnál*. A *Fekete karácsony*-szinopszisokból lett aztán még befejezett írás: a *Ki oltotta el a lángot?* című, nyomtatásban meg nem jelent hangjáték. A *Baj van Kőpecen* mind-össze csak egy borítéknyi följegyzés, a többi kézirat pedig legfeljebb az első felvonás végéig jutott el.

Legtöbb figyelmet a két befejezett szöveg érdemel. A korábbi, *a Májusi tüzek* főképp csak tárgyválasztása miatt: sok, annak idején meg is jelent novella mellett eb-ben próbálta megfogalmazni Gáll István a határélményeit, amikből jóval később *Vaskor* című elbeszélésciklusában teremtett maradandó írásokat. A népi tragédia szemlélete még erős rokonságot tart magának az egyfelvonásosnak játékidéjével, vagyis az ötvenes évek első felének viszonyaival, melyeket utóbb egynem és szerencsésen meglelt rálátással mutattak be a *Vaskor* darabjai.

A *Nő a körúton* szembeötlően érettebb dráma *a Májusi tüzeknél*. Alapszituációja érdekfeszítő, szövege csaknem mindig erőteljes sodrású, és szereplői olyan figurák, akik élettörténetükkel, egymáshoz való viszonyukkal igen megragadják figyelmünket. Külön varázsa van a kifejező és pontos mondatoknak, a hősök jól egyénített stílusának. És persze nagyon izgalmas az időszak is, melyben a darab játszódik. Annál is inkább, mert az 56 utáni évekről kevés szépirodalmi mű született. Különösen meg olyan, mely nem az egész társadalmat kívánna befogni látóterébe, hanem egyéni sorsokat, léthelyzeteket meg-fogalmazni. A *Nő a körúton* izgalma mindez együtt ad-ja, s ehhez járul az az élményszerű frissesség, mely abból ered, hogy a darab játékidéjét — 1958 — a megírásától nem választja el sok idő.

Ma már aligha megfeythető, hogy Gáll István miért is nem adta ki soha ezt a munkáját, azt azonban sejtethetjük, hogy a publikálásra a *Nő a körúton* igen pontosan meg-rajzolt helyzetképe miatt közvetlenül a megírás után nem is lett volna lehetőség. Azt is csak találgathatjuk, miért nem vette elő később Gáll a szöveget, hogy hírneves műgondjával meg dolgozzon rajta. Talán azért, mert az aprólékos munkához olyan mű esetében, melynek gondjain az idő túllépett, nem volt elég kedve és energiája. Tény, hogy saját kezű megjegyzése ellenére sem egészen kész még így ez a dráma, nem végleges, pusztán azért az mégis, mert szerzőjének nincs módja már igazítani rajta.

Az olvasó, aki megismeri ezt a nyomtatásban most először megjelenő szöveget, sok szépséget fedezhet fel benne. S érzékelheti, hogy jelentőssé, érette váló író műve ez, olyan alkotóé, akit nagy problémaérzékenység jellemz. Gáll István életművében is csaknem egyedülálló módon — csak *A napimádó* című regényével rokoníthatón együtt zajlanak itt a társadalmi és magánéleti konfliktusok. Hol egyikre, hol másira kerül a hang-súly, jelezve ezzel, hogy a szereplőkben benne él a kétely: vajon melyiknek gondjait kellene sürgetőbben meg-oldani. Az átcsúsztatások bravúros megoldása különös vibrálást ad a darabnak.

Gáll ezúttal is mint erős morális érzékkel bíró művész nyeri el olvasója bizalmát. Hűsbavagón mélyre hatók a konfliktusai, önmarcangolók az emberek, akik az általa elképzelt színpadon megjelennek. De vajon kiméletlenek-e a *Nő a körúton* szereplői? Nem, csak nagyon szenvedélyesek, a végteteket kedvelők. És sebezhetőek, mert olyan időszakban éltek, mely intenzív részvételt kívánt tőlük. Sérülékenyek azért is, mert már nagyon sok csaknem végzetes sebet kaptak. Mondataikból Gáll István rejtőzködő hitvallása s a törtétek iránti kérelhetetlensége szólal meg.

A darab egyik legfontosabb részlete az, melyben az egyik szereplő, Róbert, a barátja halálát mondja el. Egy soha nem feledhető emléket idéz: „Decemberben együtt jártunk haza. Én az üzemből, ő karhatalmista volt. Ki-járási tilalom volt, és ha későn indultam, elkísért. Egyik éjjel, amint befordultunk ide az utcába — én jöttem elől — ránk löttek. Ő utánam ugrott a sarok mögöl, és vissza-rántott. Közben lelőtték.” Tanulságos megfigyelni, a továbbiakban, hogy jutnak Róbert mondatai egyre magasabb hőfokra, egész addig, míg aztán már a fokozás tovább nem folytatható, s a győtrő vallomást csak egy közömbös, egészen másra vonatkozó mondattal lehet le-zárni. S érdemes elgondolkodni azon is — immár Gáll István teljes életműve összefüggéseinek ismeretében —, hogy egy jelentős író ítélete szerint az olyan halál, amelybe ha akaratlanul s véletlenül is belejártunk (ha úgy érezhetjük, valaki helyettünk halt meg), olyan tény, mely alól a lelkiismeret soha nem ad föloldozást.

Ahogy e jelenet értékeinek megmutatása, úgy az egész darab megítélése is akkor lehetne pontosabb, ha alkalmunk lenne a *Nő a körúton* színpadon látni. Hiszen drámának az az igazi próbája, ha figuráit életre keltik, (Mi mást szolgálna az a törekvés is, hogy olvasmányként hozzáférhetővé váljék?) Ha vállalkozna rendező ennek a darabnak a színrevitelére, akkor lenne igazán látható a figurák sokszínűsége, élettelisége. Ez esetben derülne ki igazán, hogy azok a mondatok, melyek olvasva idejét-műltnek, esetleg leegyszerűsítetten fogalmazottak tűn-nek — amivel persze a darab dokumentumszerű pontosságát igazolják —, tényleg esendők-e, ahogy a nyomtatott szöveg mutatja őket, avagy egy-egy jól megtalált hangsúllyal most is elmondhatók. Értő szeretettel létre-hozott előadás felelhetne arra is, hogy a mű második felé-nek némely jelenete igazán hosszadalmas-e, s hogy az író valóban nem volt-e mindig kellőképp találekony a cselekmény bonyolításában. A darab nem is csak erényei, de rendkívüli becsületessége miatt is megérdemelné ezt a vállalkozást.

Egy megjegyzést érzek még fontosnak, mellyel a mű-vet megírása idejének eredeti koordináta-rendszerébe szeretném visszahelyezni. Ez a darab akkor, amikor szü-

letett, igen újszerű szemléletű volt, elsősorban a miatt a merész hang miatt, mellyel szereplői az 58-ban nagyon aktuális társadalmi kérdéseket fölvetik. Korszerűségéhez hozzájárult természetesen a már említett sajátos technika is. A szöveg tehát későn jelenik meg, s így óhatatlanul nem lehet már olyan erőteljes hatású, mint

GÁLL ISTVÁN

Nő a körúton

Színjáték három

felvonásban SZEMÉLYEK:

RÓBERT
LÉNA PUBI
NINA
SZILÁRD
MACZERÁK BÁCSI
MACZERÁKNÉ

Történik 1958 tavaszán

ELSŐ FELVONÁS

Mikor a függöny felmegy, Róbert lakását látjuk. Szép tágas szoba, hátul dupla szárnyas ajtó nyílik a hallba: az amolyan senki földje, a társbérlettel közösen használják. Jobb oldalon ablak az utcára, odakint bágyadt délutáni alkonyat dereng. Bent nem ég a villany, enyhe homály van. A bal fal mentén könyvespolc, szekrény, hátul jó-kora heverő, az ablak előtt íróasztal, mellette telefon. Az előtérben két hatalmas fotel. A berendezési tárgyak jó minőségűek, a falon képek lógnak. Mindamellest a jólét nem hivalkodik: barátságosan rendetlen legénylakás.

Léna, Róbert szerelme, a lakás távolabbi részében, egy szobában alberlő, mert nem házastársak, csak együtt él-nek. Négyen vannak a színen. Róbert harminc év körüli fiatalember. Pubi negyven körül járó férfi, s noha már pocakosodik, van benne valami gyerekes, illetve komolytalan vonás; haja a szemébe hull, jól szabott ruhája rendetlenül lóg rajta. Nina, a felesége, érett, szőke asszony, férjénél legalább egy évtizeddel fiatalabb; határozott egyéniségű, kimondottan szép nő. Léna huszon-valahány éves, csinos, lányos alak, törékeny, fekete, értelmes arcú

RÓBERT *(az ajtónál áll, keze a kilincsen, izgatottan izeg-mozog, végül kirobban belőle a szó)* Elmegyek!

Először nem figyel rá senki, mindenkit lefoglal a maga izgalma, a maga gondolata; Léna a rekamié sarkán ül, a száját rúszozza, de remeg a keze, és idegesen sóhajtván újra és megint újra kell kezdenie — Pubi az ablaknál áll, félig háttal a többieknek, és látszólag közömbösen bámul kifelé, de keze idegesen babrál az ablakráján. Nina az, aki legjobban kimutatja idegességét, és éppen ezért viszonylag ő a legnyugodtabb valamennyiük között; belső feszültségét levezeti, hogy vadul köröz a szobában; van ereje ahhoz is, hogy Róberttel törődjön; hirtelen megáll és megkérdi tőle

NINA Hova mész?

RÓBERT Csak nem gondolod, hogy én ... itt ... meg-várom — őt!

NINA Miért ne? Mindnyájan megvárjuk, őt várjuk!

RÓBERT Á. ostoba beszéd!

NINA El akarsz menni a saját lakásodból? Akkor miért hívtad ide?

RÓBERT Nem hívtam. Ő hívta. *(Lénára mutat)* LÉNA *(feléljük pillant)* Drágám, te mondtad, hogy ... RÓBERT Igen, én mondtam, hogy itt találkozzatok!

Végre is a férjed volt, kíváncsi vagy rá, ő is rád, sok idő eltelt azóta, bele akartok pillantani egymás lelkébe ... Nem gúnyolódok! Nem, nem! *(Egyre ingerül-*

tebben) És te megértetted, kitűnően megértetted, hogy miért mondtam ezt. Igaz? Finom műszer egy asszony, azt is megérzi, ami nincs. Amit csak szeretne, ha len-ne! Ezért gondoltad: feltékeny ez a kis hülye, azt akar-ja, hogy szem előtt legyünk.

A Nő a körútonnak két, egymástól sok részletben el-térő variánsa maradt fenn. Ezek közül abszolút egyértelműséggel lehetett közlésre kiválasztani a későbbit, az érettebbet.

tebben) És te megértetted, kitűnően megértetted, hogy miért mondtam ezt. Igaz? Finom műszer egy asszony, azt is megérzi, ami nincs. Amit csak szeretne, ha len-ne! Ezért gondoltad: feltékeny ez a kis hülye, azt akar-ja, hogy szem előtt legyünk.

NINA De hiszen minket is idehívtatok!

RÓBERT Mit számít az neki! Akár a május elsejei fel-vonulók itt hőmpölyöghetnének át a szobán! Hiszen tudja, hogy nehéz lesz egymás szemébe nézni, négy-szemkőzt talán kibírhatatlanul nehéz lenne! Ugye? Mi kellünk, mint egy görög dráma hősnőjének a kórus. De én . . . én nem statisztálok neki! Te ... *(Ninára mutat)* itt lehetsz ... *(Pubira mutat)* ...és te is ... csak én nem. Nekem itt nincs keresnivalóm. Ez már nem az én lakásom. Ez nem lakás! Ez egy színpad! — Mit színpad . . . Egy plató, egy hegycsücs, körben az emberiség mint egyetlen néző, s lélegzet-visszafojtva várja, hogy a Nagy Ügyelő mikor löki a színre őt. Őt! *(Ját-sziúk)* „Lénácska . . . drágám . . . visszajöttem . . . hozzád!” *(Fojtottan)* Ezt nem várom meg! Veszem a kabátom, és lemegyek a sarki presszóba. Iszom egy feketét.

LÉNA *(most kezdi felfogni, hogy mi történt, zavarodottan)* Én ... én nem értem . . . Nina, mit szólni ehhez? *(Róbertre mutat)* Ő mondta, hogy találkoznom kell vele. Ő mondta, hogy ide hívjam. Akkor most mit akar tőlem?

RÓBERT Semmit se akarok!

LÉNA *(egyre feldúltabban)* Most, amikor már mindent megbeszélünk, most rúgjam fel az egészet? Rohan jak el hazulról? Vagy ugorjak ki a lichthofba?

NINA Léna! Léna drágám! Idegesek vagytok!

LÉNA *(hisztérikusan)* Te milyen lennél az én helyemben? Igenis, a férjem volt. A férjem volt! És én cserben-hagytam . . . Elváltam tőle, félredobtam, akkor, amikor nem is tudott védekezni. Azt hiheti, hogy azért tettem, mert börtönbe csukták! Szörnyű ... És ha megérti, hogy nem, hogy nem azért, hogy nemcsak jogilag hagytam el őt — az még szörnyűbb. Nem várnom kel-lett volna rá? Ha nem szeretem, akkor is? Nem ez a becsület? De ő... ő... *(Róbertre mutat, és dühös gúnnyal folytatja)* ...megmagyarázta nekem, hogy nem! Hogy én nem is szerettem a férjemet, csak fel-néztem rá, imponált nekem az esze, a társadalmi rang-ja, mert én egy ostoba kis polgárlány vagyok ... Milyen gúnyosan tudja ezt mondani: polgárlány! ... És most jöttem rá, milyen is az igazi szerelem, az ő karjában . . . Hogy a „polgárlányból” ő vakarta elő a nőt, az asszonyt, hogy most már más vagyok, mint aki voltam, és ennek az új Lénának semmi köze a régihez, a Lénocskához, nem vállalhatja azt, amit az vállalt, nem köti annak a szava! *(Kétségbeesetten)* Most mit akar velem? Éppen ő?! Engem vádol? Feltételezi, hogy? . . . Segítenie kellene! . . .

NINA Léna, nem látod, hogy Róbert ...

LÉNA Jaj, de szerencsétlen vagyok!

NINA Léna, drágám, ne sirj!

LÉNA Most szabadult ki. Egy évet ült, ilyen októberi marhaságok miatt. Az egyetlen ő volt a Forradalmi Bizottmány elnöke, és állítólag még november végén is röplapoztak. Én nem laktam vele, nem tudtam sem-miről — szerencsére. De azért mégiscsak a férjem volt! És nemcsak azért mentem hozzá, mert imponált nekem, hogy egyetemi előadó! Szerettem is . . . Egy kicsit. Valamikor. Közöm van hozzá, ha letagadom, akkor is! Ha elhagytam, ha elváltam tőle, akkor is! Ha soha nem laktam is vele, ha tudtam is, hogy megcsal, hogy törvényesített szeretőnek tart, hogy talán meg-vet, lenéz — akkor is! És most egy szerencsétlen, meg-tiport ember. Ha idegen volnék, szánalmat éreznék iránta. De hát a felesége voltam! Mikor kiszabadult,

napokig töprengtem, mit tegyek. Ó ... ó ... *(Róbertre mutat)* azt mondta, hogy füttyül az egészre. Meg se hallgatott. Kispolgári moralizálás ! Evvel elintézt. Végül is ő megkeresett . . . Üzent . . . Alázatosan, óvatosan . . . Szégyelltem magam . . . Hogy találkozni-e vele? . . . Csak futólag, hogy lásson . . . s ő *(ismét Róbertre mutat)* azt mondta: Hívd meg ide. És én azt gondoltam, hogy segíteni akar. Mert nehéz lesz ez a találkozás. És hálás voltam neki. *(Hisztérkusaⁿ kitör)* Akkor most mit akar tőlem? Miért gyötör?

NINA Léna . LÉNA Hagyjatok!

NINA Hát nem látod, hogy Róbert . . . Nem érzed, hogy

(küszködik magával, nehezen mondja ki) . . . téged félt? Félt!

LÉNA *(rábámul Ninára, az félrefordul, mire Léna tovább zokog)*

NINA Jaj, de nehéz! Pubi, segíts már!

PUBI *(közömbösen az ablak mellől)* Igen.

LÉNA Ide figyelsz?

PUBI Nézzetek ki az ablakon! *(Félrehúzza a függőnyt, kimutat a korai alkonyatba)*

LÉNA *(izgatottan felugrik)* Jön? Ó jön?

RÓBERT Megyek ell

NINA Maradjatok. Beugrotok neki? Hiszen nem is is-meri

Léna férjét!

RÓBERT Hülye!

NINA Mélyértelmű dolgokat fog mondani. *(Könyörögve a férjéhez)* Ne csináld ! Könyörgöm, hagy az időtlenkedést! Mi mindnyájan tudjuk, Schopenhauer nem válogatott futballista volt, bölcsességedet tartogasd újságíró barátainak!

LÉNA Ne kinozzatok még ti is!

PUBI Az ott az esthajnalcsillag. A Vénusz. Száznyolc-millió kilométer. A Nap, ez a központi fűtőtest, még mindig csak százötvenmillió távolságra van.

RÓBERT De te csak őt méterre vagy tőlem!

PUBI *(felemeli a hangját, túlbeszéli őt)* És olyan nap-rendszer, mint a mienk, van ötezer. Kétmillió! Mind-egy. Mindnyájan a Tejútrendszerbe tartozunk. Ilyen magába visszatérő szalag a Tejút. *(Mutatja)* Mint egy nadrágszíj. Mi itt vagyunk: a csatnál. Amit az égen látunk, az itt, a farscontnál.

LÉNA Megörülök!

PUBI Pedig ez jobb, mint egy koffeininjekció. Engedd el magad! Gondolj bele! *(Fokozódó szuggesztivitással)*, És hány ilyen Tejútrendszer van a világűrben! Androméda köd. Hallottatok róla? Óriástávcsóval kódneket látszik. Az is egy Tejútrendszer. Hány van még? Senki se tudja. Néhány millió. És mindezek egy központ körül forognak. Mint a ringlispil. Hol van eb-ben a Vurstliban a Föld? Budapest? És te? vagy te? . . . Hát ez az ! Eszünk, iszunk, sírunk, fontoskodunk . . . És valahonnan a világűr túlsó feléből felénk néz egy óriástávcsó, mögötte egy szakáll, egy szemüveg, szóval egy csillagász, és azt mondja: né, egy Tejútrendszer. Callipso köd. Nevezzük így. — Mert ennyit lát belőlünk.

NINA Hagyd abba!

PUBI Abbahagyhatom. Az injekció már hat.

Valóban, mindnyájan letaglózva szédelegnek

LÉNA *(Róbertre néz, s a nagy csöndben, fájdalmasan mondja)* Dzsudi . drágám . . .

RÓBERT *(egy pillanatilag nézi őt, aztán valamit játszani kezd, amit csak ők ketten értenek)* Léna, Lénocska! Maga az? Lefogyott. Megváltozott. Megismer?

LÉNA *(arcán valami fájdalmas boldogság)* Meg, meg.

RÓBERT Az utcán kell találkozunk? Milyen véletlen! Sokat gondoltam magára. Kerestem ! Hiszen tudtam, hogy most segítségre van szüksége!

LÉNA Segítségre?

RÓBERT Igen! Magára maradt, egyedül van. Ki tudja, mi mindent forgat a fejében? *(Észreveszi, hogy Pubi és Nina értetlenül nézik őket, kicsit szégyenkezve mondja nekik)* 57 nyarán találkoztunk az utcán. *(Továbbjártssza Lénának a találkozást, amit nyilván már sokszor felidéztek kettesben mint kedves emléket)* Hát ki segítsen magán, ha nem mi? Lecsuktuk a férjét, de magán mi fogunk segíteni!

LÉNA Kedves ötletei vannak!

RÓBERT Kérem, ne nézzen örültnek! Vagy cinikus betyárnak, aki gúnyt űz magából! Tudom, hogy furcsán hangzik, de mentségemre legyen, hogy így is gondolom...

LÉNA Jópofa. Még megnevettet!

RÓBERT Azt is szeretném. Megnevettetni. Egy ilyen szép, fiatal nőnek joga van a boldogsághoz! Sajnálom magát, segíteni szeretnék. A férje megérdemelte, amit kapott, de maga ... Vitatkozik velem? Ne tegye ezt! Magának könnyei vannak, nekem érveim. De ha mind-erről beszélni akar valakivel, esetleg velem, és nagyon szívesen ... Boldog lennék, ha könnyíthetnék a bánatán.

LÉNA *(nem bírja tovább a játékot, elsírja magát)* Jaj, Dzsudi . . . drágám . . .

NINA *(zavartan feszélyezi a jelenet)* Dzsudi? Ez te vagy, Róbert?

RÓBERT Kiskoromban nem tudtam kimondani a nevemet, Robi helyett ezt mondtam: Dzsudi — Léna, könyörgöm, nyugodj meg. Nem akarlak bántani ! Drágám!

LÉNA Olyan szörnyű ez . . . olyan szörnyű . . .

RÓBERT *(középre jön, nagyon fájdalmasan mondja)* Milyen jól ment minden! Pedig tudhattam volna, hogy egyszer . . . De nem akartam rágondolni. Nem! Nem!

NINA Róbert! Ül le. Ide. *(Lenyomja egy fotelba, mögéje áll, beletúr a hajába; Pubi és Léna csodálkozva nézi, de ő nagyon nyugodt)* Szeretsz? *(Pubi és Lénát leinti)* Nem arról van szó! — Régi barátok vagyunk. Igaz? Barátok ... Mit szoktál nekem mondani? Ro, tudod? „Fel a fejjel kislány! Nem a spenót tartja az emberben a lelket!”

RÓBERT *(mosolyogva hátranéz)* Nyugodt vagyok. Tessék! *(Kinyújtja a kezét, mutatja, hogy nem remegnek az ujjai)*

Léna is utánapróbálja, aztán lassan Pubi is

RÓBERT Hülyén nézhetünk ki. Mint egy szellemidézó társaság. *(Tréfásan)* Szellem, parancsolom neked, hogy jelenj meg!

PUBI Megjelent! *(Az ajtóra mutat)*

Mindnyájan odanéznek. Egy nagyon öreg, görnyedt, jele-nésszerű vénember áll ott. Lassan belép. Inkább kovályog, mint jár. Talán nyolcvanéves is van. A félhomályos szobában furcsa látvány az öreg — pedig különben barátságos bácsika. Mögötte jön a felesége, a férjénél jóval fiatalabb, de már szintén öregasszony. Barátságatlan, kellemetlen némbor. Mindketten nagyon egyszerűen, háziasan vannak öltözve. A társaság meredten nézi őket

MACZERÁK BÁCSI *(dűnnyögve beszél, mintha révület-ben élne)* Megvan ... Eszembe jutott ... megvan, meg-van! Pedig már azt hittem, elfelejtettem!

MACZERÁKNÉ *(nyers, kellemetlen hangja van, kimérten beszél)* Magának akar a papa elmesélni valami történetet, Róbert úr. Maga tudja, hogy miről van szó, ugye?

LÉNA *(halkan)* Úristen!

MACZERÁKNÉ *(élesen)* Én mondtam neki, Róbert úr, hogy vendégei vannak. Hogy talán zavarunk is! De a papa ezt nem érti meg, tudja Róbert úr?!

RÓBERT Természetesen . . .

MACZERÁK BÁCSI Eszembe jutott ... Veresenyka . . . Így hívták: Veresenyka ... Ott állomásoztunk két ezreddel... kettővel... Ezt mondtam már? Ekkor történt, hogy ...

MACZERÁKNÉ *(kéjeleg abban, hogy zavarhatja a fialokat, hangja kíméletlen)* Ilyen ám az öregember, Róbert úr. Mint a gyerek: azt csinálja, ami eszébe jut, s próbálj neki ellentmondani!

PUBI Tulajdonképpen ... mit akar az öregúr? Róbert, te érted?

MACZERÁKNÉ Ezt a történetet nekem már húszmilliószor elmondta a negyven év alatt ! Magának hányszor, Róbert úr?

RÓBERT Nem is tudom.

MACZERÁKNÉ Tízszer? Hússzor? Már megírta a Párt-

történeti Intézetnek is mindazt, ami megtörtént vele. Még azt is, ami nem. De hagyjuk ezt. Mi igazán nem akarjuk zavarni magukat, Róbert úr. Ugye, papa?

RÓBERT Kérem ... nem ... nem.

MACZERÁK BÁCSI Micsoda?

MACZERÁKNÉ Nem akarunk zavarni!

MACZERÁK BÁCSI Nem, nem! Veresenykának hívták a falut ... Most már pontosan emlékszem! MACZERÁKNÉ (a fiatalokhoz) Rá kell hagyni a papára. RÓBERT (most ocsúdik a meglepetésből, amit az öregek betörése okozott — Pubiékhoz fordul) A társbérlőim. Még nem ismeritek őket. Maczerákné asszony ... (az asszony mereven meghajol) és Maczerák bácsi.

MACZERÁK BÁCSI Csak azt nem tudom, hogy ott történt-e, amikor Lenin meglátogatta a frontot ... De ott volt, biztos ott volt ...

RÓBERT (vendégeihez) Vöröskatoná volt ... az ... a ... Maczerák bácsi. Nagyon érdekes élményei vannak ... Ö. ö ... ő ... hogy is mondjam ... szoktunk erről beszélgetni ... meséltetek magamnak! Nagyon érdekelnek az ilyen ... Leninnel is találkozott!

PUBI Aha!

LÉNA Dzsudi, nem mondhatnád meg neki, hogy ... (Ingerülten) De hát mégis!

MACZERÁKNÉ (Ninára mutat) A hölgyet ismerem. NINA Meglehet.

MACZERÁKNÉ (élvezettel) Volt már itt — Róbert úr-nál. Ugye?

RÓBERT (közbeveti magát) Hogyne, voltak már többször nálam.

MACZERÁKNÉ (hangsúlylyal) Egyedül volt itt! NINA (Pubira mutat) A férjem.

MACZERÁKNÉ (Lénára mutat) A kisasszony sem lakott mindig itt, csak egy fél éve. Az is úgy kezdődött: láttam egyszerűen, aztán ideköltözött. Manapság ha-mar megy az ilyesmi. A mi harmadik szobánkban la- kik a kisasszony, mert ez a szoba elég kicsi. — (Váratlanul Ninához) Magát még azelőtt láttam itt. Azt hittem, hajadon.

Pubi kinéz az ablakon, mintha nem hallana semmit. Róbert zavart, valamit tenni szeretne, de csak topog. Maczerákné elégedetten nézi őket

(Ninához) Vagy akkor még hajadon volt? Másfél évvel ezelőtt?

NINA (nyugodtan) Lehetséges, asszonyom. Öt éve férjhez mentem.

MACZERÁKNÉ Nem értem ... Günyolódik?

RÓBERT Dehogy!

LÉNA (felugrik és célzatosan mondja Ninának) Nekem el kell mennem ... És nektek is el kell mennetek ... És még meg kellene beszélünk azt, amiért idejöttetek ... Ugye, drágám?

MACZERÁKNÉ Ó ! Hát mégis zavarunk? — Papa, menjünk, Róbert úrnak titkos megbeszélője van a vendégekkel!

RÓBERT De félreértetek! Nem ... nem ... semmi ...

MACZERÁKNÉ Ertem, Róbert úr. Semmi baj. (Ninára) Bájós asszonyka. Ugye máskor is látom? (Róberthez) Már akkor is tetszett nekem. — Menjünk, papa!

MACZERÁK BÁCSI (miközben az asszony szelíden kifelé löködi) Mégse Veresenykán volt... Nem, nem!

Majd eszembe jut ... itt van a nyelvemen ...

Kimennek

LÉNA (kitör belőle a visszafojtott idegesség) Ez több, mint amennyit én el tudok viselni.

RÓBERT De gyerekek!

PUBI Kedélyes öreg házaspár. Igazán sajnálom, hogy csak most volt szerencsém megismerni őket. NINA Ne idétkendj !

PUBI Hívjuk vissza őket!

LÉNA Kaphatnék egy pohár vizet?

NINA Eltúlozzátok a dolgot! Persze nem mondom, hogy én ... Ne is beszéljünk róla.

LÉNA (panaszosan) Micsoda örültekháza! Nem csukhatnánk be magunkat? Legalább egy hétre. Normális környezetbe vágyom.

RÓBERT Léna!

LÉNA (ingerülten) Láttatok! Most láttatok! Ez megy itt reggeltől estig ! Ez az asszony szörnyeteg. Mikor felém jön, mindig félek, hogy előkap egy konyhakést a ruhája alól, és belém vágja!

PUBI (Róberthez) De hát miért türöd őket?

RÓBERT Türöm őket?

PUBI Igen!

RÓBERT Én vagyok az ő társbérlőjük! Érted? Övék volt a lakás, én csak befészkelődtem ide. Különben is szeretem az öregeket.

LÉNA Hagyjátok... (Gúnyosan) Ti ezt a buta kis halandó elmétekkel nem tudjátok felfogni, mint ahogy én sem ... Neki (Róbertre bök) magasabb szempontjai vannak!

RÓBERT De Léna!

LÉNA Jaj, ismerd már el, hogy mióta betettem ide a lábam, azóta könyörgök, hogy menjünk el, vagy ők menjenek ... vagy valami legyen ... De neked érzelmi kötöttségeid vannak, bonyolult lelki életed van, akár egy Maugham-regényhősnek!

RÓBERT Hát igenis, én szeretem az öregeket. És eltüröm az asszonyt is. Nem a társbérlőt, Bandi szüleit látom bennük!

PUBI Bandi? Erről a szeretőről még nem hallottam! NINA Az órnagy?

LÉNA Az, az! A fétis! A bálvány! A tökély, akiből csak egy volt, és utánnymás nélkül tűnt el a földi sártekeről ...

RÓBERT (magánkívül) Ne beszélj így egy halottról! Te cafat! Te... te ... (Érőt vesz magán) A kisujja is különb volt, mint mi együttvéve.

LÉNA (a többiekhez) Látjátok? Órült ... Szerelmes volt belé, Istenemre mondom. Nincs az a nő, aki úgy közénk állhatna mint ez a ... ez az árnyalak. Mintha nem is vele, hanem avval élnek együtt, aki tulajdonképpen utál, lenéz és megvet engem. Sose láttam, de az utcán ráismernék, annyit beszélt róla. Beszélt? Rajongott! Áradozott! (Egyre jobban belelovalja magát a dühös günyolódásba) A Tökély természetes, egyszerű ember volt. Az újságot hátulról kezdte olvasni, a sporthíreké. Joyce sajtópapír volt neki, és Honogor egy örült kintornás. — Ha egyáltalában hallott róluk ... A Tökély megvetette az egész polgári bagázst, reggelire bicskával paprikás-szózott burzsujt fogyasztott. A Tökély a körmét stószreszelővel ápolta, hogy egy percre se szakadjon el a tömegektől. A Tökély minden hó-napban kiment Csepelre, a gyárba, régi munkahelyére, a fenéke alá terítette a zsebkezdőjét, hogy ne zsirozza be a kamgárnadrágját, és felült az esztergapadra beszélgetni a melósokkal. A Tökély utálta a lelki bonyodalmakat, a mellébeszélést; amikor nagyon udvarias akart lenni, azt mondta a nőknek: hogy ityeg a fityeg, kisanyám? A Tökély tökéletesnek és a maga nemében egyszerűnek látta a világot, a csikkzsebében ült Marx és Engels, szívében pedig az osztályöntudat; vannak burzsujok, és vannak prolik — ennyi az egész! Utálta a szektásokat, a reformistákat, a liberálisokat, a homoszexuálisokat, a fradistákat és a fináncistizetteket. Az utóbbiakat ugyanis sötétben mindig honvédtiszteknek nézte, és tisztelgett nekik. A Tökély szerette a frissen csapolt sört, a május elsejei felvonulást, a jópofa filmet, az ismeretterjesztő előadást és a háromszínű zászlóból a vörös színt. Egyszerű, természetes, érző szívű ember volt, Azsajev is megírhatta volna. Persze lehet, hogy meg is írta. És nem is létezett, csak mint regény-alak!

RÓBERT (vészjósló nyugodtan) Befejezted?

LÉNA (érzi, hogy túllőtt a célon) Tulajdonképpen ... azt hiszem. Hagyjál nekem békét!

NINA (Róberthez, hogy megelőzze a házi perpatvart) Azt hiszem, szegény Bandi kitűnően mulatott volna mindezen, amit Léna összehordott. Ha arról a csepeli órnagyról van szó, akire gondolok.

RÓBERT Róla.

NINA Bandiban tényleg volt valami ... (nem tudja, hogyan fogalmazza meg) valami olyan foka az egészségnek ... hogy Léna ha túloz is ... Igazán nem kell mellre szívni, amit mond, ő nem ismerte a barátodat, te pedig túlságosan is ismerted.

RÓBERT *(fojtottan, de nagy belső indulattal)* Nemcsak Bandiról van szó.

NINA Hanem?

RÓBERT Nem hallod ki a szavai mögül? Rólam is! NINA

Hogyan?

RÓBERT *(kirobban)* És nem ő mondja, amit mond! Ha-nem az a másik Léna benne, akit ők neveltek, a férje; meg az az egész banda!

NINA Hagyd abba! Ostoba vagy!

RÓBERT De ha egyszer utálom, gyűlölöm őket.

LÉNA *(támad)* És öbelőle *(Róbertre)* talán nem a barát-ja beszél. Aki maga volt a Tökély! Akinek mi csak rohadt burzsujok voltunk! Mindenki, aki nem sarlóval, kalapáccsal jött a világra!

NINA Hallgassatok már el!

PUBI Csak hadd könnyítsenek a lelkükön!

NINA Te ne avatkozz bele!

PUBI Hanem csak te, ugye?

NINA Az aludtjejt összeveszitenéd a köcsöggel, amilyen cinikus vagy!

PUBI Nem szeretem, ha rejtvényekben beszélnek előttem. Azt csak megkérdezhetem, hogy hova lett az a Bandi? Ha jól hallottam, időközben felszívódt.

LÉNA *(sikolt)* Órült! Nem tudod, mit beszélsz? Most el-mondja az egész történetet . . . Már a könyökömön jön ki!

RÓBERT Nem érdelem meg, hogy halljad!

PUBI *(vigyorogva)* Fel vagyok ajzva!

RÓBERT *(egyszerűen)* Decemberben együtt jártunk haza. Én az üzemből, ő karhatalmista volt. Kijárási tilalom volt, és ha későn indultam, elkísért. Egyik éjjel, amint befordultunk ide az utcába — én jöttem elől —, ránk lóttak. Ő utánam ugrott a sarok mögül, és vissza-rántott. Közben lelőtték. Volt egy kis csetepaté, de az orvlövészek megléptek.

NINA Szegény Bandi.

PUBI Peches dolog az ilyesmi, de hát . . . végre is . . . ő is lövöldözött másokra. A szakmával jár, hogy . . . lelövik az embert. Kockáztatni kell. Nekem is van egy unoka-öcsém, évek óta nem voltam náluk, hallottam, hogy az is rajtavesztett. Persze . . . ellenkező előjellel. Lecsukták szegényt tavaly tavasszal. Nagy forradalmár lehetett. . .

RÓBERT *(mintha nem is hallotta volna Pubit, szenvedélyesen)* Lelőtték. Értitek? Azt se tudták, kicsoda, honnan jön, hová megy, mit akar. Csak azt látták: fegyveres karhatalmista, ellenség! Mikor negyvenkilencben az egyetemre küldtek, tisztí iskolára is mehettek volna. És most talán én feküdnék az ő helyében, két méterre a föld alatt. Azt mondják nekem az üzem-ben: mérnök elvtárs! És rá gondolkodok, én az élő, s így szólok hozzá: halott elvtárs . . . Sokszor, mikor már azt hiszem, nincs semmi biztos pont az életemben, eszem-be jut ő. És megkapaszodom benne! Nagyon erősek a halottak! Nálunk is erősebbek! Mert a mi halottaink, és segítő kezüket nyújtják nekünk! Hát .ez volt Bandi . . . Az én drága barátom . . . Akitől ő *(a megdőbbsen Lénára mutat)*, ő fél! Nézzétek! Fél! Gyűlöli! Van oka rá? *(Sóhajtván)* Hiszen ha tudnám . . . *(Hosszabb csönd után hirtelen Pubihoz)* Jössz velem a presszóba?

PUBI Mi? . . . Én? . . . Lemehetek.

Veszik a kabátjukat és kimennek, hallatszák, amint át-mennek a hallon, és csapódik az ajtó.

Csak a két nő marad a színen: Nina és Léna. Távolról méregetik egymást, kicsit ellenségesen, kicsit zavarban — aztán egymásra mosolyognak, és feloldódik közöttük a feszültség

NINA Hát — nem hiszem, hogy túl tapintatos voltál. LÉNA

Gondolod, hogy ő velem szemben megerőltette magát ma délután?

NINA Ő csak téged bántott. De te az illúzióiba másztál bele.

Ezt nem szabad csinálni egy férfival. Ez az ő játékszerük, mint a gyerekeknek a csörgő. Ha el akarod venni tőlük, látod, milyen bömbölésben törnek ki.

LÉNA Nem vagyok gyermekkertész! Különben is, benőhetne már a feje lágya.

NINA És Bandi igazán nem érdemli meg, hogy úgy beszélj róla. Nem is ismerted.

LÉNA Ne oktass!

NINA Ugyan! Azt hittem, hogy beszélgetünk!

Nézik egymást, ismét ingerültebben

LÉNA *(idegesen)* Elmondott egy hegyibeszédet, és elrohant. Most mit csináljak? Mihez tartsam magam? Istenem, néha azt gondolom, hogy minden férfi idióta! Itthagya, magamra hagy, amikor a leginkább szükségem volna rá!

NINA De drágám, mi ketten itt vagyunk, várjuk a férjedet, és végre is, ő a mai este központi műsorszám . . .

LÉNA Á, Szilárd! — Nem érted, hogy nekem most az a fontos . . .

NINA Róbert?

LÉNA Igenis, Róbert! Szilárd jön-megy, ennyi az egész. Mint egy állomás. Nem állíthatom pirosra a jelzőt! Vannak bizonyos nemzetközi egyezmények, és ő a férjem volt. Látni akar. Ehhez joga van. Aztán elsuhan, és én itt maradok — vele. Róberttel. Miért akar eléje lökni ennek a robogó vonatnak, ahelyett, hogy a kezemet fogná? Miért csinál úgy, mintha én menni akarnék? Vagy ő akarja, hogy . . .

NINA *(ismét kimondja, önmagával küszködve)* Léna . . . Téged félt. Érezned kellene!

LÉNA *(láthatóan megnyugszik, sóhaj)* Én is ezt szeretném hinni. De ez . . . nem olyan egyszerű . . . Félek, hogy most . . . most minden rosszra fordul . . . Már rég-óta érzem, hogy . . . Hát igen.

NINA *(óvatosan)* Nem akarok a titkaitok után leleskelni.

LÉNA *(támadóan)* Nincs semmi takargatnivalóm! Hiszen órák múlva, napok múlva úgyszólván minden napvilág-ra kerül. És ne érezd magad megtisztelve, hogy te előbb tudtál mindenről! — Ne haragudj, nem akarlak bántani . . .

Nina némán bólint

Azt hiszem, forrponton vagyunk. Ez a délután is . . . Hiszen láttad. Eddig együtt, összezárva főttünk egy fazékban. De most ledobjuk a tetőt, és sísteregve kifutunk a platnira! — Ezért gondoltam, hogy most már nincs semmi elhallgatnivalóm . . .

NINA Gondolod, hogy? . . .

LÉNA Nem tudom! Eppen ez a szörnyű! Magam is kinlódva várom, hogy mi lesz. Ha biztosan tudnám, hogy vége, azt is könnyebben viselném el! *(Erőtlenül)* Pedig nagyon, nagyon szeretem.

NINA *(szeretné másra terelni a beszélgetést e számára kellemetlen témáról)* Tulajdonképpen a férjedet várjuk. Furcsa, hogy róla alig beszélünk. Mindig csak Róbert, Róbert . . .

LÉNA *(hirtelen nagyon maliciózan)* Kiméljem az érzékenységedet?

NINA *(a vágásra összerándul, ingerülten Léna felé lép, az összecsapás ismét a levegőben lóg, aztán mégis meggondolja magát, elfordul s nagyon barátságosan mondja)* Ellenkezőleg. Mesélhetnél valamit a férjedről.

LÉNA *(megérti, hogy Nina bölcsen kitért előle)* Valóban — te nem is ismerted őt.

NINA Azért van róla valamiféle elképzelésem. *(Léna kíváncsi és értetlen pillantására)* Azt hiszem, ismertem hasonló emberkéket. Pubinak is van egy unokaöccse. Az előbb említette. Aki most ül. Valamikor találkoztunk . . . évekkal ezelőtt. Oldalági rokonsága a családjának. Végzős egyetemista volt, 51—52-ben. Jó-módú papa, hatszobás lakás, látszott rajta a gyerek-szoba s valahol a múltban az angol nevelő. Ő maga párttag volt, nagy mozgalmi ember. Marxot angolul olvasta, Lenint németül. Kemény volt és céltudatos és meggyőződéses kommunista. Túlságosan is meggyőződéses. Nem hittem neki. Aztán hallottam, szép karriert futott be. 56-ig persze. Akkor kinőtt saját magából, gondolom, ő is csodálkozott ezen. Én nem. Most börtönben van. Kész. *(Mentegetőzve Lénához)* Nem akarom összehasonlítani őket, de talán . . . Ámbár lehet, hogy tévedek, és a te férjed — volt férjed — más képlet.

LÉNA (*közömbösen*) Ugyanez a képlet. De én nem itélem el!
NINA Nem akartalak megbántani. (*Zavartan*) No igen . . .
Persze . . . A férjem is . . . ő is . . .

LÉNA Akárcsak Róbertet hallanám! Az emeletről beszéltek velünk! Ti, népi káderek! Akiket igazolt az idő! (*Növekvő haraggal*) Nevetségesek vagytok! Mit akartok most megbosszulni? A múltatokat? Hiszen ők is szembefordultak mindavval, amit most rájuk kentek! Ők is kommunisták voltak! Veletek vállaltak közösséget! Vagy mert okosabbak, műveltebbek voltak, és fölétek nőttek? Ezt rúgiátok most vissza? — Ezt én nem csinálom. Szeretnék következetes lenni önmagamhoz. Akit egyszer vállaltam, elvtársamnak vallottam, azt nem tagadom meg. Ez az én kommunizmusom!

NINA Talán most ne politizáljunk.

LÉNA Nem akarsz nekem ellentmondani. Ugye? Kímél-ni akarsz. Egy óráig. Két napig. Női tapintat! Köszönöm . . . Róbertben ennyi tapintat sincs. Az első perctől kezdve olyan féktelen gyűlölettel beszélt a férjem-ről, hogy akaratlanul is meg kellett volna védenem. (*Szenvedélyesen*) Ők álltak közénk, kezdettől fogva; az a két férfi!

NINA (*nagy önruralommal*) Értelek.

LÉNA (*már nem tud magán uralkodni*) Bánom is én, hogy mit értesz! — Igen; ez a két férfi! Bandi, a barátja, aki mai napig is elrángatja őt tőlem, és Szilárd, akihez minden szavával visszalök, akit vállalnom kell, mert meg akarja tagadtatni velem!

NINA Nem te vagy az, aki —

LÉNA Nem!

NINA . . . aki két ellenkező irányba menő vonatra egy-szerre szeretnél felszállni?

LÉNA (*szenvedéllyel*) Nem, és újra nem! Ez politikai frazeológia! Újságidézet! De nekem semmi közöm a ti pártotok taktikázásához! Fűtyülök arra, hogy kit miért dobtok oda koncként, kit tagadtok meg, csak-hogy stimmeljen a politikai egyenleg! Én humanista akarok lenni, csak az emberekkel törődöm, és fűtyülök az elvekre és arra, hogy ki mit követel tőlem!

NINA Léna, kedves . . .

LÉNA Pedig megérthetnél! Ha egyszer végiggondolnád, ki vagyok én, megérthetnél. Ezt mondom Róbertnek is. (*Egyre lázasabban, fokozódó tempóban*) Anyámmal csak a pusztá életünket tudtuk átmenteni a háborún. Isten csodája volt, hogy a mi gettónkat nem hurcolták el. Apám nem jött vissza Németországból. Rádiómű-szerész volt, zsidó, szociáldemokrata, az elsők között hurcolták el. És amikor itt álltunk a háború után, meg-gyötörve, megalázva, csontig soványodva, a félelemtől és az iszonyattól még tébolyultan, ki segített rajtunk? A kommunista párt. Lakást kaptunk, orvost, élelmet. Engem egy évig Pécssett nyaraltattak, egy ottani kommunista családnál, és a párt autója havonta felkeresett, csokoládét hoztak és tankönyveket, és ennyi gondosság már szinte sok volt nekem. Ma már arra gondolok: talán azért vagyok most ilyen szerencsétlen, mert akkor így bántak velem. Mint egy énekes, aki túl magasan kezd, és aztán nem bírja hanggal! Mert annyira tele volt a szívem hálával, nem, erre nem is gondoltam; rajongással, odaadó szeretettel, hogy ma is összeszorul a torkom, ha erre gondolok. Mikor a VIT-en — kislány voltam még — megláttam a felvonuló komszomolisták vörös selyemzászlóit, szédülni kezdtem a boldogságtól, a lábam remegett, az érzések olyan vadul hullámoztak bennem, hogy nem bírtam tovább: zokogni kezdtem. Az R-gárdisták ölkében vittek el a helyszínről. Nem szégyellem: ez volt nekem a Párt! Es a mozgalomban ismerkedtem meg Szilárddal. Párt-helyiségekben találkoztunk először, és gyűlésekre jártunk együtt. És az ő hite, tudása, fanatizmusa vonzott, mint pillét a lámpa. Talán furcsa, de mi és a barátaink azokban az években nem is beszélünk másról, mint politikáról, a munkahelyen, az utcán, az eszpresszóban, az ágyban. És mindenről a legmagasabb hőfokon. Úgy tobzódunk a saját hitünkben, mint a frissen kikeresztelkedettek, s ha túlzók voltunk, vakok voltunk, őszintén gondoltuk mindazt, amit tettünk!

NINA Azt hiszem, megértelek.

LÉNA Érted már, hogy mit jelentett nekem Szilárd? És ma is mit jelent? Azt a kommunistát, aki lehajolt értem, nyaraltatni küldött, iskolába járatott! Aki az életemről gondoskodott! Mert erre vágytam; szeretetre, megbecsülésre. A háború alatt megtanultam, mi az: senkinek lenni! Mint a szivacs a vizet, úgy szívtam magamba a félelmet, a rettenetet. Mai napig a zsigereimben érzem az irtózatot minden erőszaktól. És inkább meghalnék, mint türjem, hogy velem vagy mással embertelenül bánjanak! Rúgtak már beléd alattomosan, cinikus kéjjel, nagydarab, csizmás férfiak? Mert akkor tudod, mi az: megaláztatni! Az a gettó, susogó lélegzetével, visszafojtott csukló sirásával és éj-szakánként feltörő jajával itt van a mai napig a fülemben! Az én hitvallásom ez: humanizmus! Nem tudok más szót mondani, mert ez az egyetlen gondolatom, ezt szeretném sikoltani, zokogni, üvöltöni: humanizmus, humanizmus . . .

NINA (*Lénát átölelve tartja, nyugtatja*) Nyugodj meg, kedvesem.

LÉNA (*kicsit megnyugszik, úgy folytatja*) Amikor tavaly nyáron Róbert megszólított az utcán . . . akkor már fél éve úgy jártam-keltem, mint aki gyászol. Október mindent tönkrevizított bennem. Lefogták Szilárdot és a barátait, s én semmit nem értettem, semmit nem tudtam, csak a szorongás ült bennem, akár egy meg-szorított vadban; hogy mi van itt? — És Róbert rám kiáltott az utcán, lángoló nyár volt, zuhogott a nap-fény, és én úgy néztem rá hunyorogva, mint egy nyirkos barlangból. Fehér inge vakított, és ott állt előttem, ragyogva, mint egy mosolygós, igazságos Szent György lovag, és engem előntött a meleg, elmosolyodtam, annyi hónap után. „Léna! Lénocska! Maga az? Megváltozott. Lefogyott . . . Gondoltam, hogy megkeresem, és íme, találkoztunk . . .” Hiszen hallottad. Lehet, hogy ma már butaság az egész, de engem akkor mintha a magasba kapott volna valaki! Emberi hangon szóltak hozzám! Igaz, az ő jósága kérlelhetetlen. Megértő volt velem szemben, de nem megbocsátó, nem tartott szerencsétlen áldozatnak, csak eltévelyedett, megtiport báránykának. És ha néha vágytam is a fenntartás nélküli ajnázásra, tudtam, hogy igaza van. Kíméletlen volt velem, mert szeretett a maga módján. És a férjem emlékét ki akarta irtani belőlem, és mindazt, amit tőle hoztam: mert hitt abban, hogy káromra van.

NINA És igaza volt vagy sem?

LÉNA (*vadul*) Nem tudom! És ez nem is érdekel; csak azt tudom, hogy engem nem kímélt!

NINA Gyógyítani akart, nem babusgatni.

LÉNA Feltépte a gyógyuló sebeket, és újakat ejtett rajtam!

NINA Néha fájdalmas a gyógykezelés.

LÉNA Belém mint az operáló kés vágott! — Ha másvalakiről volt szó: mint a zsongító balzsam . . .

NINA (*közbeugr, s a két nő eltávolodik egymástól*) Nekem csak barátom . . .

LÉNA És én? Én?!

NINA Te mondtad, hogy a férjed közetek állt.

LÉNA És te talán tudtál csak az övé lenni?

NINA Nem tehettem.

LÉNA De én tehettem volna, ugye?

NINA En vessem ezt a szemedre?

LÉNA Megtetted már!

NINA Szegény Ro . . .

LÉNA Minket sajnálj! Magadat és engem!

NINA (*őszintén*) Szegény Léna.

LÉNA (*feldúltan nézi Ninát, aztán elfordul, és tompán mondja*) Tőlem ne várd . . . én nem . . . ő, Istenem!

A visszatérő férfiak lépnek be. Róbert nyugtalanul néz körül, mintha ellenséges területre hatolt volna be, Pubi közömbösen cammog utána. A két nő megzavarodva, kérdően fordul feléjük

PUBI (*magyarázólag*) Nem tudott lent maradni. Alig ittuk meg a feketét, jönni akart vissza.

NINA (*csillapítani akarja Róbertet, feléje mondja*) Gondoltuk, hogy nem fogtok az eszpresszóban éjszakázni. RÓBERT (*köröz a szobában*) Nem jött? . . . Biztos voltam benne, hogy már itt van . . . Az ördögbe is . . . Még min-

dig semmi? . . . (*Hirtelen kitör rajta az ingerültség*) De hát végre is, mit gondolsz az a pasas? Készen állunk a fogadására, és ő késik, mint egy főúr?!

NINA Nem volt szó pontos időről.

RÓBERT Kinek fontos ez a találkozás? Nekünk vagy neki? Üzengetett, alázatosan, azt hittem ... Belőlem ne csináljon bolondot! Ez nem szálloda, nem betérő-vendéglő, jön vagy nem jön, tudni akarom! (*A telefonhoz ugrik*)

LÉNA Mit akarsz?

RÓBERT Felhívom!

LÉNA Minek ez a cirkusz?

RÓBERT Nem akarok tovább várakozni! Nem, nem! Túl akarok lenni az egészen! Vacsorázni akarok, ha eljön az ideje! Moziba akarok menni, szombat este van! (*Egyre kétségbeesettebben mondja*) Pihenni akarok, megnyugodni, sétálni a Duna-parton, mint egy békés polgár, akinek rendben vannak az ügyei, és normális az emésztése! (*Rángatja a telefont*) Az istenit! Ez is csak a bosszantásomra van! (*A telefont zsinórja beleakadt a kisasztal sarkába, Róbert idegesen rángatja, ezen tölti ki a mérget*) Nyavalyás! (*Nagyot ránt a zsinóron, az elszakad. Kézbe veszi, nézi, aztán ledobja az asztalra, Nyugodtabban*) Elszakadt!

LÉNA (*hisztérikusan*) Esküszöm, megőrültél!

NINA Na ne, Léna! Csak a telefon! . . .

LÉNA Mit csapdos, rángat itt mindent összevissza! Egy-

általában: mi a baja? Vegyen be brómot.

RÓBERT (*kiabál*) Nem veszek be semmit! Torkig vagyok! Nem fér belém semmi! Te akadtál a torkomra! Ha éppen tudni akarsz! És most se le, se föl! Fulladozok, tátogok, mint egy túltömött kacska!

NINA Nem gondolsz, hogy — nevétséges vagy?! RÓBERT Jó hecc, mi? Kötőnév tréfa ez az egész! Nem is

étem, miért vágtok olyan fanszali képet! Nevétségek!

Tessék! Hiszen rettentő vicces az egész!

PUBI (*a feleségéhez*) Mi elmehetnénk.

LÉNA Nem! Ne hagyjátok itt minket!

NINA (*Róberthez*) Mondd meg, hogy mi bajod? Nem akarsz találkozni vele? (*Lénára mutat*) Ő se találkozzon vele? Menjünk el hazulról? Azt hiszem, már te sem tiltakozol ez ellen, ugye? (*Lénát kérdezte, aki int, hogy nem*) Mondd hát, mit akarsz?

RÓBERT (*tétován*) Magam sem tudom . . .

NINA Ha nem akartad, hogy Léna és a férje . . . RÓBERT

(*közbeveg*) Talán nem is — erről van szó . . .

(*Fáradtan leroskad egy fotelbe*) Nem értitek ti ezt. NINA

Segíteni szeretnénk rajtad.

RÓBERT Főztek teát. Az jólesne.

LÉNA Jaj, hagyjátok már békén. Nem kell vele törődni. Akár egy durcás gyerek; saját magát hecceli bele a toporzékolásba.

RÓBERT (*ijesztő nyugalommal*) Hallgassatok rá! A szerető aggodalom beszél belőle!

NINA Ne bántsátok őt, eleget gyötörted.

RÓBERT (*Lénára mutat, és nagyon fájdalmasan mondja*) Nézzetek rá! Összeroskadva ül, mint egy marék hamu. Már én is csak ennyi vagyok. Ugye? Két rakás — hamu. Gyönyörű! Gondoljátok, hogy ez az emberi élet értelme? Hogy ezért szült a világra az anyám? Hogy mint egy halom szervetlen anyag, leroskadjak és trágyázzam a földet? (*Nekilódul a fantáziája*) Nagyon el-lentétes pólusok voltunk mi, Léna! Két idegen áramkör, amit nem lehet egybekapcsolni. Egy katód — egy anód, és olyan ívfény villant közöttünk, hogy magunk is el-égtünk belé. De a fény: az szép volt! Fenséges volt! Köszönöm neked! (*Ninához, aki félrefordul; talán mert fáj neki ez a beszéd*) Mert ezt kerestem: valakit, aki lángra lobban, és velem együtt lobog! Valakit, aki tűzcsóva akar lenni, és semmi más! Valakit, valakit . . . aki . . . (*Hirtelen összeroskad*) Örültségeket beszéltek!

NINA (*elfűlő hangon, majdnem zokogva*) Ro ... drágám...

PUBI (*ma este először izgatottan*) Nyugodjatok meg . . . Én nem is értem . . . mintha bolondgombát ettetek volna . . . Nyugodjatok meg, nyugodjatok meg . . .

LÉNA (*kicsit már kívülről nézi az egészet, s mert fel-piszkálta Róbert és Nina játéka, gunyorosan mondja Pubinak*) Félsz? Hogy összeveszünk? Hogy komolyan összeveszünk? És akkor Róbert . . . Jó szimatod van!

Nézd, az előbb még hamu volt, és most: poraiból fel-éledt Fónix! (*Róbertre mutat, aki Ninát nézi valami konok szenvedéllyel*)

PUBI Nem, nem! Nem, nem, nem! (*Nem lehet tudni, mi-re érti*) Nem! Nem!!!

LÉNA (*mazochista kéjjel*) Nézd őket!

NINA (*mint aki most tér magához*) Meg kell itt örülni! RÓBERT Kedvesem . . .

PUBI (*ide-oda szaladgál a szobában*) Nem! Nem! Nem!!!

Hirtelen kivágódik az ajtó, megjelenik Maczerákné, gunyoros fensőbbsséggel

MACZERÁKNÉ Róbert úr! Egy férfi keresi. (*Félrehúzódik, mellette belép Szilárd. Nyúlánk, értelmes arcú fiatalember, inkább egy amerikai egyetem kosárlabda-játékosának nézne az ember, mint egyetemi előadó-nak. Óvatosan jön, gyanakodva néz szét: látszik rajta, hogy fél a fogadtatástól. De amint végignézi a négy emberen, és felméri a helyzetet, a feldúlt arcokból, a nyomott hangulatból megérzi, hogy nincs oka túlzott aggodalomra. Egyszerre megváltozik: magabiztosan beljebb jön, a többieket figyelemre sem méltatja, arca ragyog, Léna felé tárja a karját*)

SZILÁRD Léna! Lénocska!

PUBI (*döbbenet*) Szilárd . . .

LÉNA (*sikolt*) Szilárd!

Maczerákné diadalmasan áll az ajtóban

SZILÁRD (*a feleségéhez lép, s kihaszánálva a helyzetet, enyhe pátosszal mondja*) Lénocska . . . Visszajöttem. — Hozzád!

Függöny MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ RÉSZ

Szín ugyanaz, mint az első felvonásban, néhány órával később, este. Mennyezeti világítás ég. Az asztalon vendég-látás nyomai: borosüvegek, poharak. Róbert az egyik fotelben ül, és Lénát követi tekintetével, aki hebehurgyán kapkod, ide-oda cikázik a szobában, öltözködik, és ki-készíti magát, mindezt egyszerre és összevissza csinálja: nyolonsálat köt a nyakába, kifesti a száját, felvesz egy kardigánt, és a haját fésüli. Nem néz a férjára, s a nagy sürgés-forgás mutatja, hogy fél a beszélgetéstől

RÓBERT A hajad!

LÉNA (*idegesen összezerezdül*) Tessék?

RÓBERT (*nyugodt, fáradt hangon*) A hajad. — mondom.

Léna megtapogatja a fejét

Igen, a választék. Megcsinálom. Jó?

Léna habozik, aztán Róbert elé térdel a földre, és a lé-süt odanyújtja a férfinak

Hajtsd le a fejed! Úgy! Mint egy áldozatra szánt barika. (*Babráll a fésűvel*) Szép hajad van. Ez nem olyan közönséges szörzet, amelyet a nők hordnak a fejükön. A te hajadnak egyénisége van! Elárul valamit a gazdájáról. Puha, selymes haj, az ember bele szeretné fűdni a fejét, bele szeretne hemperedni, mint valami magas fübe! — Még fésülni is gyönyörűség. Két percig. (*Léna feje megrándul*) Ne mozogj. Így nem lehet dolgozni. — Két perc után kiderül, hogy hiábavaló munka. Sziszifuszi munka. Előrefésülöm, választékot csinállok, oldalt simítom : gyönyörű. Aztán elengedem — és fuccs! Mint a drótszálak, visszapatannak eredeti helyükre. Újra kezdem, mindig újra. És mindig reménytelenebbül. (*Szenvedélyesen*) Pedig puha ez a haj, puha! Es mégis mint a drót, olyan ma.-kacs!

Léna hallgat

(*Fojtott szenvedéllyel*) Léna, elmész?

LÉNA Egyenes a választék? *(Megtapogatja a haját, f el-áll, arrébb megy)* Kösz.

RÓBERT Válaszolj!

LÉNA *(felcsattan)* Miért kéréd? Tudod jól, hogy igen! Nagyon kedves volt a délutáni vizionlátás, jól elbeszélgettünk itt ötszben, de hát ... mégiscsak a férjem volt! Van némi mondanivalónk egymásnak.

RÓBERT Értem ...

LÉNA Ne vágj ilyen siri képet! Vannak dolgok, amiket te sem mondasz el nekem, hanem — valakinek más-nak ... *(Megretten, hogy ez erős volt, engedékenyebben)* A búcsúzkodásnál, a füled hallatára beszéltek meg Szilárdal, hogy egy óra múlva találkozunk itt a presszóban, és kettesben is beszélgetünk kicsit. Te helyeseltél, és bólogattál!

RÓBERT Talán a bor tette ... Hiszen ittunk.

LÉNA Még dühös is voltam rád. Nem kéne ezt elmondanom, de — látod, semmit nem titkolok előtted. A gondolataim sem. *(Ingerülten)* Valahogy olyan furcsa voltál. Még sosem láttalak ilyennek. Bizseregni kezdett a vérem a bosszúságtól. Olyan voltál, mint egy megértő — egy szemet hunyó férj! *(Utánozza)* „Hát persze! Hogyne ... Dehogy, ne is gondoljátok, hogy én! ...” Epp csak hogy áldásodat nem adtad ránk! Pubi röhögött. Mintha tükörbe nézett volna! Nina pedig ... Neki az arcára volt írva ... Eh! Megalázó volt! Nem hittem, hogy ilyen is tudsz lenni.

RÓBERT Léna ...

LÉNA Mindig úgy mennydörögtél, akár a pártsajtó! Kemény voltál és rendíthetetlen, önző, mohó, féltékeny, mint egy középkori lovag! Ez ... ez ... hát igenis, ez tetszett nekem! Délután is, emlékezz csak, alig tudtál uralkodni magadon, hogy fel ne pofozz. Pedig te hívtad ide Szilárdot! Gúnyoltál, bántottál, de én éreztem, és Nina is kimondta — pedig nehezére esett —, hogy engem féltettél. Úgy toporzékoltál, mint egy saját hámjába belekevergőzött paripa! Pedig semmi, igazán semmi okod nem volt a féltékenységre! De gyönyörű voltál! Férfi voltál. Aztán pedig ... *(Elcsukló hangon)* Dzsudi, miért tetted ezt?!

RÓBERT *(színtelenül)* Nem tudom. Nincs jelentősége. Eltűzod. Fáradt voltam. A délutáni vita kimerített, vagy udvarias akartam lenni. Igen, ez a legvalószínűbb ... Ostobaság.

LÉNA Hazudsz!

RÓBERT De kedves ...

LÉNA *(egyre jobban belelovalja magát)* Hazudsz! Lehet, nem is vetted észre, hogy milyen nevetséges és megvető voltál — de most akkor is hazudsz! Akkor talán nem, de ismerd el, most már te is tudod: döntöttél, azokban a percekben döntöttél felőlem! Az ember megérzi az ilyesmit! Hiszen róla van szó! Döntöttél valamiképpen! Vagy úgy, hogy mindegy, nem kell nagy ügyet csinálni az ilyesimből, végre is a „volt férje”, és ez aljasság, piszkos kufárkodás, megalkuvás, pücatempó! Vagy arra gondoltál, hogy végre is — nem ülhetsz magas lóra, nem vagyok a feleséged, szabad ember vagyok, mehetek, ahová tetszik, te is megtalálsz majd másnál, amire szükséged van, akkor pedig eddig hazudtál, soha nem szeretted, szerető kellett, átmeneti nő, átmeneti kabát, kifordítom, befordítom, eldobom, újat szerzek ... Valaki a másik mellé, egy mellékmondat a főmondat után, pótlék a neked jutott kis-adag mellé! Ezért voltál olyan bölcs, olyan megértő, olyan engedékeny! Olyan „ügyis mindegy”! De miért tetted ezt velem? És mások előtt? Ólítotté!

RÓBERT Nem hiszem, hogy Szilárd ...

LÉNA *(önkéntelenül — tehát nagyon őszintén — majdnem sikoltva)* Nina előtt!

RÓBERT *(valami kezd előtte derengeni, majd nagy örömmel)* Mit beszélsz? De hiszen ... te félsz! Nagy hangod van, de félsz, rettegsz, hogy elengedlek! Te féltékeny vagy! Ó, mi két ökör! Órák óta csámcsogunk egymáson, üvöltözünk, handabandázunk, pedig a torkunk szorul össze a félelemtől! *(Mellélép, magához húzza)* Léna, drágám ... Elmúlt ... Kőd ... köd ... Nem akarok emlékezni sem ... Megforgattuk egymás hasában a kést, de vége ... „Barátságunk megbonthatatlan, és erősebb, mint valaha!” Ahogy az újság írta ... *(Idéges, túl hangos vidámsággal pergeti a kö-*

vetkező dialógust) „Mi igaz azokból a híresztelésekből, miszerint az önök kapcsolata az utóbbi időben megromlott?” „Erre a provokációs kérdésre nem kívánok bőven válaszolni. Csak ennyit: a rágalomnak kevés alapja van!” „De azt csak elismeri a szöveg, hogy bizonyos elhidegülés ténye fentforgott?” „Éhes disznó makkal álmodik!” „Úgy értelmezem ezt a mondatot, hogy ...” *(Hirtelen komolyan)* Léna! Ugye, nem mész le hozzá? Ne menj le! Nem vagyok féltékeny, de mégis kérlek, kérve kérlek, ne menj! Mi keresnivalód van nála? Idegen az a pasas! Honnan jött? A múltadból. Semmi közöd hozzá! Most kellesz neki. Megkapaszkodna a szírványban is. De maga választotta azt, amit kapott, nem félt elrúgni magától minket. Ne tiltakozz! Emlékezz! Mit meséltél?! *(Egyre kétségbeesettebben, lázasabban)* Elvett, de nem engedte, hogy hozzá költözz. Néha felmehettél az ötszobás lakásukba; és olyankor a cselédszobába vitt, egy nyikorgó tábori ágyra! Emlékezz a karácsonyi családi vacsorákra, amikre téged nem hívtak meg! Az apósd a mai napig magáz. Kisasszonyoz! Idegen test az, Léna, még vad-hajtásként sem illesz oda! Elvett? Megvett! Ahogy doktor Hirschlerben olvasta: egészségi szempontból előnyös az állandó, ugyanavval a személlyel fenntartott nemi kapcsolat! Milyen kapóra jött neki, hogy nem volt külön lakásotok! Hogy az anyádnál laktál tovább-ra is! Talán még sajnálta is magát: hiszen micsoda családi élet ez?!

LÉNA Hallgass!

RÓBERT *(szinte dühös kéjjel)* Mire kellett neki? Hogy megbotránkoztassa a családját! Mert ők voltak a kommunisták! A nyomorultak! És talán még hittek is benne! A gyerekszoba, a francia kisasszony után párt-könyv kellett nekik! És proli feleség! Kelltek nekik? Igen, nekik maguknak kellett! Hogy higgyenek abban, amiben nem hihettek! Hát nem látod, mi voltál? Bizonyíték egy azóta eldőlő pörben! Egy gesztus, amit saját maguknak tettek! Darab bársony alátét a pártjel-vény alatt!

LÉNA Hallgass!

RÓBERT *(hirtelen nagyon fáradtan)* Talán nem kellett volna így beszélnem. Azt hiheted, hogy célzatosan feketíték. De emlékezz, akkor is evvel kezdtem, ötvenhét nyarán, amikor találkoztunk! Nem kíméltem az érzékenységedet, mert hittem, hogy kiméltelenül ki kell belőled szakítani valamit, hogy a zsigereid recsegjenek belé! Ha életrevaló vagy, túlled! *(Izgagtottan)* Léna, Lénocska! Maga az? Lefogyott. Megváltozott! Megismer?

Léna nem megy bele a játékba, de azért biccent

(Valami kétségbeesett erőlködéssel hadarja) Az utcán kell találkozunk! Milyenek a véletlenek! Gondoltam magára. Kerestem. Hiszen tudom, hogy most segítségre van szüksége.

LÉNA *(akaratlanul is mondja a szöveget)* Segítségre?

RÓBERT *(idegesen)* Igen! Magára maradt, egyedül van. Ki tudja, mi mindent forgat a fejében! Hát ki segítsen, ha nem mi? Lecsuktuk a férjét, de magán mi fogunk segíteni!

LÉNA *(hidegen, enyhe gúnnyal válaszolva, Róbert pedig egyre fokozódó kétségbeeséssel folytatja a játékot)* Kedves ötletei vannak!

RÓBERT Kérem, ne nézzen örültnek vagy cinikus betyárnak, aki gúnyt űz magából! Tudom, hogy furcsán hangzik, de mentségemre szolgáljon, hogy így is gondolom...

LÉNA Jópofa! Még megnevettet!

RÓBERT Azt is szeretném. Megnevettetni. Egy ilyen szép, fiatal nőnek joga van a boldogsághoz! Sajnálom magát, segíteni szeretnék. Ezért meg kell mondanom, hogy a férje megérdemelte, amit kapott. Vitatkozik velem? Ne tegye ezt! Magának könnyei vannak, nekem érveim. Magát az érzései befolyásolják, engem a tények. De ha minderről beszélni akar, ha nem fél ...

LÉNA *(nem tudja tovább tartóztatni magát)* Most már elég legyen! A legjobbkor hozakodtál evvel elő! Te ostoba, öntelt kis kakas! Élő illusztráció egy agitációs zsebkönyvhöz! Istenem, hát nem látod, hogy milyen

bárdolatlan vagy? És én! Hová tettem az eszemet, ami-kor nem fordultam sarkon, és nem hagytalak ott! De nem! Mulattatott a dolog, III. Richárd rohanja így le Lady Annát a férje koporsójánál! Nem érzed, hogy mennyi cinizmus van a ti objektivitásotok mögött? Hogy ez az egyrészt-másrészt megkülönböztetés embertelen? A középkorban kiirtották az ellenfelet irtalmatlanul. Ma nem. Beléd beszélnek, hogy vidd a zászlót a saját temetéseden! *(Felkapja a bundáját)* Undorodom ettől a humanizmustól! Nem akarok megmentett báránka lenni a ti aklotokban! *(Kirohan)*

RÓBERT *(utánamozdul)* Léna! Léna!

Róbert a szoba közepén áll, ugrásra feszülő pózban, hogy Léna után rohanjon, de egy pillanatig tétovázik. A nyitva hagyott ajtón benéz Maczerák bácsi, fintorog — Róbert teszi, hogy semmi nem történt. Az öreg bejön: kering a szobában, vándorzörgő lépésekkel, sóhajtozva, kissé túljátszva önnön vénségét

MACZERÁK BÁCSI *(célzatos közömbösséggel dűnnyög)* Ugrálnak... rohangásznak ... kiabálnak... Ki látott ilyet? Ki hallott ilyet? ... Nem így volt a mi időnk-ben ... Nem ám ... Lakás se volt, amiben rohangásszunk . Nem ám, nem volt ... Ilyen lyukban, mint a tenyerem, két fészekalja gyerek volt összezsúfolva ... Agy meg egy volt ... Amíg felnőttem, sosem aludtam ágyban , .. Nem, hál'isten ... ágyban csak a beteg feküdt. Aki belázasodott közülünk, vagy a hasa fájt, azt anyánk maga mellé vette . . . Hát mi csak az utcán rohangásztunk . . . Most meg ülök a szobában, hát : bumm, bumm ... bumm ... A csillár akar leszakadni ! Hü, a Krisztusát ! Támadás ! . . . Ik melde gehorsam, Leutnant Figeđi, támadás! Mozsárral lünek! ... A hadnagy úr meg, öltözködött éppen, reggel vót . . . úgy, ahogy van, gatyában, szép fehér gyócsgatyában, ki az utcára ... Forgatja a kardját, üvölt: Ide, akinek Istene van! Szekszte kompani, hozzám! Mert ilyen ember vót!

...

Róbert közbel leül a fotelbe, s néz maga elé, mintha észre sem venné az öregét. Maczerák bácsi körülötte toporog, krárog, szörtyög, mondani akar valamit. Végre kiböki

MACZERÁK BÁCSI Hát . . . elment . . .

RÓBERT Csak lefutott egy feketét inni ...

MACZERÁK BÁCSI *(mintha nem is hallaná)* Elment! . . . mert lát az ember mindent ... meg hall is ... Ezek a falak csak úgy kópik a szót ... Tudtam én ezt rég-óta . . . Ilyen a fajtája Jön, aztán elmegy . . .

RÓBERT Hagyja, Maczerák bácsi ...

MACZERÁK BÁCSI Nem leskelődtem. Nem én ! Aszszonydolog az olyasmi ... De öreg ember ül, azt figyel... Mindenre ... Az utcára, a gangra, a szomszédokra ... Recseg az ágy, dübörögnek a lépések, ajtót csapkodnak, kifut a tej a gázon — minden hallat-szik . . .

RÓBERT Semmi, semmi, ha mondom!

MACZERÁK BÁCSI *(nem zavartatja magát)* Ilyen a faj-tája. Jön, aztán meg elmegy . . . Az is ilyen vót . . . Valahun Harkov alatt. Egy rohammal foglaltuk el a falut, osztán minden házba két vöröskatonát kvártélyoztak ... A gazdám botos volt ... Olyan seftelő, mérges kis ember ... A lánya meg fehér, mejjes állat, jámbor képű ... De harapott csokolódzás közben . . . Azért nagyon szerettük egymást ... Hosszú volt a hadjárat, jólesett a cicerézés ... Egyszer aztán megbolydult az egész falu, fut mindenki, amerre lát . . . Jönnek a fehérek . . . A gazdám is, aló, fel a szekerre, a retyerutyával, azt menne ... Ne menj, Oljska — mondom a lánynak. De az csak néz, néz le rám, kapaszkodik a kocsioldalba . . . Az apja meg lökőd engem, hogy indulna, arrafelé, amerről a fehérek jöttek ... Ne menj ! — mondom a lánynak ... Oljuska ... ne menj el ... Elment ... Arra, ahonnan a fehérek jöttek . . . Ilyen volt a fajtája . . . Botos volt a fajtája . . . *(Az öreg megáll, s mintha hűsz évet fiatalodna, összefüggően, értelmesen folytatja — Róbert csodálkozva figyel)* Láttál már kigyót? Bekapja a békát, a szájában van, de lenyelni nem tudja. A két lába még szabadon rügkapál; a kigyó erőlködik, de se

le, se ki ! Már nem is lehet tudni, hogy melyik kapta be a másikat. Hát így vagyunk mi ezekkel a pógárokkal. Mert lát ám az öregember, meg hall mindent! Csak hiszik, hogy ütődött! Megmondtam a pártban is, amíg le-jártam, hogy némely elvtársunknak torkán akadt a béka! Se le, se ki! Prolihatalom van? Aztán mégiscsak hányjuk-vetjük magunkat, fuldoklunk? — Hát ezért dobtak ki ötvenegyben a pártból, hogy öreg vagyok, buta vagyok! ... Nem köllöttem ... Pedig kimondott szóból ért az ember! Kiáltani köllene, hogy fiaim, elv-társak, proligyerek, vigyázzatok! Mi nyeljük lefelé a békát, ti meg a szájába ugrotok? Lenyelünk benneteket is, vagy . . . vagy senkit se nyelünk le . . .

RÓBERT Maczerák bácsi!

MACZERÁK BÁCSI *(az öreg már összeesett, kihunyt, ismét tétován keringeni kezd a szobában, alig figyel Róbertre)* Az ám ... így vót .... Hajjaj . . .

RÓBERT *(özasan, most érti meg a dolgot)* A béka — szájába ugrunk . . . Igen, igen! De hát mit tegyünk? Azt mondja meg!

MACZERÁK BÁCSI Vénség — butaság ... Ne hallgass rám, fiam . . .

RÓBERT De igen! Mondja csak!

MACZERÁKNÉ *(odakintről kiabál)* Papa! Gyere vacsorázni ! Hol van már megint ez az átkozott vénember . . .

MACZERÁK BÁCSI Az asszony kiabál ... *(Az ajtó felé igyekszik)*

MACZERÁKNÉ *(megjelenik az ajtóban, gúnyosan mond-ja)* Ne zavard a fiatalurat! Vendége jött . . .

Maczerákné mellett, az ajtó szabadon hagyott felén, be-lép Nina. Az utcáról jött, bundában van; zavartan meg-áll, érzi, hogy a helyzet félreérthető. Maczerákné sokáig, szótlanul nézi a két fiatal, gúnyos fensőséggel, aztán lassan kihúzódik, és beteszi az ajtót. Nina bejön a szoba közepére, szeretne természetesen beszélni, de ez nem megy

NINA Éppen csak felugrottam.

RÓBERT *(nyugodtan mondja)* Vártalak. Vesd le a bundát.

NINA *(hatodik érzékével érzi, hogy menekülnie kellene)* Nem volt róla szó, hogy visszajövünk.

RÓBERT Téged vártalak. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy egész délután. De egy perccel ezelőtt már tudtam, hogy jössz!

NINA Bolond!

RÓBERT Beszélgettem az öreggel, és hirtelen sok mindent megértettem. Téged is. Magamat is! Nézz rám. Úgy ülök itt, kábultan, mint egy kutató a számításai előtt. Megkaptam a végeredményt. Felfedeztem vala-mit! Es most mozdulni sem merek, mozdulni sem tudok!

NINA *(megértően)* Beszélj csak. Az jólesik az embernek — ilyen lelkiállapotban. Épp ezért jöttem, hogy ...

RÓBERT Ne játszd a kedvesnővért! Nincs semmi bajom. Ne adogass nekem lelki ágytálakat! Lázam nincs, érverésem normális. *(Forrósdó hangon)* Ismered a pogány Saul történetét? Nagyszerű szimbólum! Lóháton, vértben, gögbe és fegyverekbe öltözve, mint meggyőződéses római hivatalnok lovagol az úton. És hirtelen villám sújtja a földre. Jelentés! És Saulusból Paulus lesz! Nem az Úr jelent meg, de megértett valamit a világ dolgaiból, a maga küldetéséből!

NINA Én azt hiszem . . .

RÓBERT Tiltakozni akarsz a bibliai hasonlat ellen. Funkcionárius vagy, és ez a tárgykör nem tartozik az ajánlott agitációs példák közé.

NINA Van nálam Karil.

RÓBERT *(felcsattan)* És van víz a csapban, aládughatom a fejem! Ó, ti asszonyok, akik mindig a testünket akarjátok kikúrálni! A homlokunkra raktok priznicet, miközben égő szívünk alá tartjátok az öngyújtóitokat!

NINA Elmehek! . . . Gondolom, az lenne a legjobb. Igazán nem akartalak zavarni. *(Menekülni szeretne, és maradni is — egyszóval nem tudja, mit tegyen)* Hagyd a példabeszédek és a ... és a butáskodásokat.

RÓBERT *(érzi, hogy Nina még nem futott fel mellé, hát időt ad neki)* Tényleg nem beszéltük meg, hogy visszajöttök?

NINA (*bizonytalankodik, mert sejtí, hogy ez a beszélgetés hová fog kilyukadni — de marad. Társalgási hang-nemben folytatja*) Persze hogy nem. Én is éppen csak felugrottam. Erre jártam. Az anyámhoz megyek ki Er- zsebetre. Gondoltam, megnézek — benneteket. Szegény Léna olyan feldúlt volt délután.

RÓBERT Hozzám jöttél!

NINA Hogy gondolod?

RÓBERT (*csönd után, nagyon nyomatékosan*) Voltál már nálam! Vagy elfelejtetted?

NINA Szemtelen!

RÓBERT Akkor te voltál egyedül. És hozzám jöttél. NINA

Hidd el, hogy — most ...

RÓBERT Tudtad, hogy magam leszek!

NINA Honnan tudtam volna?

RÓBERT Itt voltál, amikor Léna és Szilárd megbeszélték, hogy találkozunk ma este!

NINA (*felpattan, mert vesztett*) Azt hiszem, jobb lesz, ha én ...

RÓBERT Úlj le! Mi nem fűvünk ilyen könnyen visszavonulót, Nina! (*Nina visszaereszkedik*) És nem hazudozunk még egymás között se. Igaz? Belelátunk egy-másba, és büszkéek vagyunk arra, hogy ezt megengedhetjük, hogy nincs takargatnivalónk.

NINA (*halkan*) Ne bánts ...

RÓBERT Tudod, hogy nem éltem vissza — *avval*. Te féltél tőlem, hónapokig kerültél. Ezért szégyelltem magam. Mint akit leköptek. Még sosem voltam harmadik egy házasságban, és ha addig azt hittem, hogy ez jó, hát rádöbbenem, hogy tévedtem. Én voltam a felsült szerelmes! A rászédett, a megalázott férfi! Nem értettem, hogy mi történik velem. Úgy toporogtam, mintha parázson táncolnék. Már arra is gondoltam, hogy talán nem vagyok normális! —

NINA Ro ... könyörgöm ...

RÓBERT Hallgass csak meg! Amit mondani akarok, ah-hoz ezt is tudnod kell ... Nem vagyok erénycsósz. Talán még tetszelegtem is a hódító fiatalember szerep-körében. De ahogy te kerültél, ahogy te féltél tőlem, az szörnyű volt. Még most az évek távolából is rám tör a nyugtalanság. Nem sértett kakaskodás volt, hidd el! De szégyenkező, kínzó önvád, valami mázsás felelősség, érted, magamért, dühödöt tehetetlenség, mint akit megrágalmaztak, és nem védekezhet! Hiszen nem akartam futó kalandot! Szerettelek! Úgy éreztem magam, mint az oroszlán, akit mopszlikutyának néztek.

NINA (*már összeomlott, megadja magát*) Ró ... drágám ...

RÓBERT (*mellélép, a rekamié elé ül, a földre*) Most átölelhetnélek, és ... Ne tiltakozz. Te is tudod. De én többet akarok. (*Őszintén*) Nemrég Lénának könyörögtem, hogy maradjon. Hogy ne menjen el. Azt hittem, hogy ez fontos nekem.

NINA De hiszen szereted őt!

RÓBERT Szeretem. De te ... te ...

NINA (*kínlódba, védekezve*) Nem érzed, milyen nevetséges ez? Vagy engem tartasz ostoba libának? Nem gondolod, hogy ...

RÓBERT Úgy ... Bántsál csak ... üssél, szúrjál ... Védekezz — drágám ... De te is tudod, hogy ... mi ... (*Ismét nekilendül, és elkapja a saját sodra*) Nina, nem érzed, hogy évek óta milyen görcsösen kapaszkodunk egymásba? Először nem akartuk. Másik gyárba helyez-tettem magam, hogy ne legyek veled. De úgy válogattuk a barátokat, ismerősöket, hogy megint összekerüljünk! Mindent megtettünk, hogy elszakadjunk, és mindent megtettünk, hogy összecsomózódjunk. Minek tagadjuk, minek hazudjunk saját magunknak is? A föld alatt, akaratumk ellenére, titkos gyökérszálakkal tapogattunk egymás felé.

NINA Mit akarsz tenni? Kít vádolsz? Engem?! Magadat?! Fuldoklók vagyunk, és egymásba kapaszkodunk.

RÓBERT (*kicsit higgadtan*) Azt hiszem, én már mindent értek. Talán bután fog hangzani ... Azt mondta valaki, hogy mint egy kigyó, bekaptuk a békát. A szájunkban van, de még nem tudtuk lenyelni. Rügkapál, a torkunkon akadt. Es noha a szánkban van, megpróbál minket lenyelni! Érted? Bubiékről beszélek. Az egész bagázsról! — És mi ... Nina, te meg én ... mi

beleugrottunk a béka szájába. (*Felpattan, lázasan köröz a szobában*) Nina, Nina érted ezt? A béka szájában vagyunk! És érezzük ezt! Azért fogtuk mi össze, kétségbeesetten, minden párthatározat nélkül! Hiszen éreztük, hogy csúszunk lefelé, hogy elnyel minket a környezetünk, a puha fotel, a komfortos lakás, az ő izlésük, az ő erkölcsük! Még hadakozni is saját fegyvereikkel hadakoztunk ellenük! Ne szégyelld magad! Így volt! Mert mindenkinek meg kell kapaszkodni valamiben, ha talpon akar maradni! Utánuk kapkodtunk, de egymásba kapaszkodtunk. Láttad az öreget? A társbérlomet? Miért kell neki a múltja, a Vörös Had-sereg, a kézsorítás Leninnel? Kapaszkodik belé. É nézz körül, a barátaink, elvtársaink között! Mindenki kapaszkodik valamibe. Az egyik a múltjába, amit maga épített magának. Hiszen hol van már az illegalitás? A másik a családjába, aki onnan jött, ahonnan elszakadni könnyebb, mint hű lenni hozzá. A saját butaságában, dogmatizmusában, aki csak biflázni szorgos, de nem meri kinyitni a szemét, mint egy hathetes korcs kutyakölyök! Mi szerencsétlenek! Kishitűek! Kisiklottak! Robinsonok egy lakhatatlan szigeten: hiszen lak-nak már itt, nincsen számunkra hely! Mi idegen fal-kába tévedt bárányok, együtt bégetünk azokkal, akik nem hasonszőrűek! Értesz engem, Nina? Nem másokról beszélek, nem az emberekről általában, akik okosak, céltudatosak és szerencsések. Magunkról csak, kevesekről, rólad és rólam és néhányunkról, akik harc közben áttántorogtunk az ellenfél oldalára. Mert ott vagyunk! Érzed ezt, ugye? Azért olyan nehéz minden! Ezért érzünk nyomást az agyban, szűrást a szívben és hányingert és kétségbeesést! Emlékszel októberre? És arra, ami utána volt? Hogy el nem sodortak, azt nem magunknak köszönhetjük. Kinyuláskodtunk a többiek közül, sudár voltunk az erdő fölött, a mi koronánkat tépte-törte a szél! És ők tartottak meg, az alatt le-vők, hogy nem törtünk derékba; az erdő, ami ott zúgott a lábunknál, de állt, egy tömbben, mocanástanul! Ki sem törtünk közülük, megfogtak, tartottak, óvtak bennünket. Mert elfelejtették nekünk, hogy fölébe akartunk nőni, hogy festett egékbe kíváncsítottunk! Így volt, Nina, így volt ... Jaj, hová jutottunk ...

NINA (*láthatóan mély hatással volt rá, amit hallott*) Ro ... van innen visszaút?

RÓBERT Drágám ...

NINA Mi lesz velem? Ki segít azon, amit elrontottam, amit nem lehet megváltoztatni, a házasságomon? Van férjem? Nincs! Ismered őt ... Csak attól retteg, hogy elhagyom. Hogy evvel feldúlom a békéjét, az életét ... Válás, hercehurca, megbélyegzés. Nem áll meg a maga lábán. Hiszen még a fizetésem is kétannyi, mint az övé ... De élet ez? Fialat vagyok! Élni szeretnék! Él-ni akarok! Néha már az első férfival elmennék, aki ... Hát igen: aki férfi! Aki nem szemet hunyni akar a dolgaim fölött, hanem velem akar élni! Azt mondanám neki: mutasd meg, hogy férfi vagy! Állj ki értem! Ne tőlem várd, hogy megteszem, vegyél el magad! Hívd fel őt, ott a telefon, és mondd meg neki, hogy nem eresztesz haza. Hogy te és én ...

Róbert megmozdul, Nina meghökkenve néz rá. Róbert lassan átmegegy a színen, a dermedten figyelő Ninára lá sem pillantva, odaér a telefonhoz és felveszi

Ro!

RÓBERT (*meg se fordul, egy pillanatig kivár, aztán tárcsázní kezd, majd a feszült csöndben mélyet sóhajt, mindenre elszántan. De nem szólal meg. Megütödvé néz a telefonra, óvatosan vizsgálódik, valamit észre-vesz, meghökken. Hátat fordít Ninának, hogy az ne lásson rá a készülékre, és megszólal, rekedten, félhangon, mintha kapcsolt volna a készülék*) Pubi! Te vagy az? ... Igen, én ... Furcsa dolgot kell mondanom ... Tudod, hogy Nina és én ... szóval ... nem megy haza ... Ma sem, holnap sem, soha többé ...

NINA (*nem bírja tovább, felugrik és odarohan, kikapja a kezéből a kagylót*) Halló! ... Halló! ... (*Körülnéz, majd sóhajtva*) Hiszen ez rossz! (*Felemeli a telefon el-tépett zsinórját, mutatja*)

RÓBERT *(nem magyarázkodva, hanem egyszerűen)* Elfelejtettem. Amikor tárcsáztam, meg se láttam ... Így hát megtörtént ... Másodszorra könnyebb lesz meg-tennem. Nina, drágám ...

Nina ledobja a telefont, lassan hátrál, felmarkolja a bundáját

Nina!

Nina valamit mondani akar, tétován int, aztán megfordul és kirohan a szobából

Nina!

MACZERÁKNÉ *(megjelenik az ajtóban, gúnyosan mosolyog, majd tagoltan mondja)* Elment.

Gyors függöny

MÁSODIK RÉSZ

Szín ugyanaz, másnap délelőtt. Az ablakon napfény ömlik be, friss, tavaszi napfény. Nagy a rendetlenség. A foteleken, a rekamién szétdobált ruhaneműk. Még nem takarítottak. Léna csomagol, ki-be futkos, úgy beszélget Róberttel, aki egy nagy halom vasárnapi újság előtt ül. Mindketten nyugodtak, sőt derűsek

RÓBERT Nem gondolod, hogy hirdetést kellene feladnunk?
LÉNA *(kezében valami női holmival, megáll)* Milyen hirdetést?
RÓBERT „Ezúton értesítjük barátainkat, ismerőseinket, hogy az együttélést megunva ...” satöbbi, satöbbi, visszaköltözől a mamához.

LÉNA *(kifut)* Bolond!

RÓBERT *(mikor Léna megint visszatér)* Ilyen gyönyörű időben akarsz hurcolkodni? Valóságos büntény! Sétál-ni kellene, a hegyek között. Pattannak a bimbók, finom márciusi szelecske simogat, s a madarak akkora csivitelést csapnak, mint egy nőkongresszus.

Léna kifut, majd megint visszatér

Miért nem hozod ide azt a bőröndöt? Minden darab-bal átfutsz a szobádba, aztán vissza? Izomlázat kapsz. Es még itt maradsz.

Hogy Léna nem szól semmit

Biztos már meg sem tudod emelni, úgy teletömted. Ha az ősmagyarok a nőkre bízák volna a csomagolást, a mai napig Etelközben rohadnánk. Nem tudták volna feltenni a neszesszereket az ökrösszekérre.

Léna kimegy, visszatér

A nők imádnak csomagolni, hurcolkodni, jönni-menni! A felfordulásban érzik jól magukat. Akkor parancsnokoskodhatnak. Neked pláne véredben van a rnászkálás! Örökölted. A sémi őseidtől. Azt hiszem, én sose vergődtem volna a Vörös-tengertől idáig.

Léna ismét kimegy, visszafut

Mi ott kushadnánk mai napig is Tiszadecsén, ahová Árpád ültetett minket. Ezer év kellett ahhoz, hogy én eljussak Pestig. Akkor is, negyvenhétben, két párttitkár cipelt fel az egyetemre. *(Szeretné az asszonyt kicsit felbosszantani)* Ilyenkor a nők se nem látnak, se nem hallanak. Beszélhetsz nekik. Mintha egy légy zümmögne . . . Züm, züm, kisasszony, én is itt vagyok! Méltóztasson rám pillantani! ... Hát törődik velem? Nem. *(Ingerültebben)* Mintha tényleg egy légy lennék. Arra se méltat, hogy agyonüssön. Az orrára kéne száll-ni. Vagy egyenesen bele a szájába. Kikönyökölni a szemén, mint az ablakon. Bemászni az idegközpontba, mert érzékszerveivel nem vesz rólam tudomást! Hahó! Élek! Hahó!

Léna hallgatagon kimegy.

Róbert mereven ül, az újság kicsúszik kezéből, és leesik a földre, a tehetetlen harag rákúszik az arcára, homlokára. Léna befut a szobába, kapkod, végzi a dolgát, egy-szer csak megáll, figyel, s hallva, hogy csönd van, oda-fordul a férjéhez

LÉNA *(nagyon kedvesen)* Folytasd csak.

RÓBERT *(rekedten, túlzottan tragikus)* Kész. Lejárt a lemez. Elhangzott a műsorunk: Jó munkához szép muzsikát! Nem zenélek többet. Elpattant bennem a rugó. Különb is, tudod, mit érdemelnél? Mezőgazdasági negyedórát, a fejtrágyázásról! *(Emelkedő hangon, ahogy belehecceli magát)* Gondozzuk a növényeket! Trágyázzuk reggel, délben, este! Ne sajnáljuk a fáradságot, kapáljuk ki körülöttük a gyomot! Locsoljuk őket langyos vízzel! Szórnunk a tövükre pétisót! Csókolgassuk, becézzessük őket! Hordjuk a tenyerünkön! Hozzuk le a csillagokat az égről! Nem marad el a jutalom! Egész évi szorgos munkánk eredménye, ime, beérett! Nesze, a vacsor gyümölcs! A pöfeteggomba! A far-kasalma! Harapj bele, és fordulj fel tőle! Vár a Szent Mihály lova!

LÉNA Szegénykém . . . *(Kimegy)*

Léna az előszobában találkozik valakivel, behallatszik a beszélgetés

(Odakint) Kicsoda? ... Miért ne lenne itthon? Oda-bent van.

Pubi esik be az ajtón. Léna is bedugja utána a fejét, csodálkozva nézi őt, aztán visszahúzódik. Pubival mintha egy sötét felhő ereszkedett volna le. A férfi haja zilál-tan lóg, arca beesett, szeme feketén árkolt. Mintha egyet-len éjszakán megfogyott volna. Olyan, mint egy beteg elefánt: lötyög rajta az egyszerre bőre szabott külsőség. Mint minden feleslegesen ijedt ember, egy fokkal tragikusabb, semhogy ne válna komikussá. Róbertet ez menti meg. Ahogy az előbb vele szemben Léna, most ő válik elnéző, nyugalmát megtartó külső szemlélővé. Az egész beszélgetés alatt bizonytalanodik emez új szerep-körében, néha már majdnem elveszti ő is a fejét, de csak rá kell néznie Pubira, és megmenekült

PUBI *(halkan, tragikusan, mint egy vidéki öreg színész)* Hol van a feleségem?

RÓBERT Nincs itt.

PUBI Nem is volt?

RÓBERT Nem.

PUBI Éjjel sem?

RÓBERT Sajnos . . .

PUBI Tegnap este sem?

RÓBERT Utoljára a Lech mezején látták. Krumplit egyelt Konrád császárral.

PUBI Ne hülyéskedj!

RÓBERT *(arra az utolsó kérdésre nem akar válaszolni)* Nem hülyéskedek. Utánanézhetsz a Képes Krónikában, ott is meg van írva. Aztán jött Lehel, belefűjt a kurtjébe, jelezvén, hogy kihajt. Ekkor ő elfutott a tehenekért, azóta senki se látta.

PUBI *(arca eltorzul, üt-ni-rúgni szeretne, de legalábbis üvölteni, mégis meggondolja magát, ledobja a felöltőjét egy fotelre, és maga is leül. Színtelen hangon mondja)* Tegnap vacsora után elment hazulról. Azt hittem élesen Róbertre néz, hozzád jött. Vártam, vártam .

Egyszer csak szól a telefon.

RÓBERT *(kiesik szerepéből, hátrahököl)* A telefon? PUBI A telefon.

RÓBERT És felvetted? És hallgattad? *(Teljesen megarodva)* Nem ... Lehetetlen ... Hiszen rossz a tele-fon ...

PUBI *(szerencsére nem érti Róbertet, türelmetlenül)* Miért lenne rossz! Beszéltünk is!

RÓBERT *(megint összerándul)* Velem? . . . Velem?! ... PUBI A feleségemmel!

RÓBERT *(rájön, hogy csak a rossz lelkiismeret értette vele félre a dolgot, visszanyeri egyensúlyát)* Na persze! Ninával!

PUBI Vele. Azt mondta, hogy nem jön haza. Azt mondta,

hogya ne nyugtalanokdjám. Azt mondta, hogy ... És nem jött haza ... *(Hisztérikusán)* Biztos voltam benne, hogy ... hogy valakinél van ... hogy végképp elszánta magát ... egész éjjel le se hunytam a szemem ... *(Vég-re kibőki)* Biztos voltam benne, hogy nálád van!

RÓBERT Örültségeket beszélsz! Kérdezd meg Lénát!

PUBI Igen ... igen. Azt hittem, hogy ő itthagytott. Es amikor az előbb megláttam ... Nem értem! Végképp nem értem!

RÓBERT Mást nem mondott Nina? Figyelj rám! Csak azt, hogy nem megy haza?

PUBI De mondott. Hogy az anyjához ment ki Erzsébetre.

RÓBERT És?

PUBI Hogy késő van onnan hazavillamosozni. Ott alszik.

RÓBERT Mäskor is kint szokott maradni?

PUBI *(már ő is nyugodtabban, kicsit szégyenkezve)* Igen ... Mäskor is.

RÓBERT *(kedves gúnnyal)* Te kis hülye! ... Te hájas Othello. Te lipótvárosi apatigris, te ... te ...

PUBI *(ahogy a rettentő feszültség feloldódik benne, szétolvad a tragikus máz, helyére zúdul a harag)* De hát az úristenit, mi vagyok én? Minek néztek ti engem? Ötven mázsa pacalnak? Mi folyik itt? Nincs nap, hogy belém ne gázolna! Úgy korzózik rajtam, mint a Váci utcán. Sose kívántam, hogy félítsenek tartson, hogy felnézzen rám, hogy tiszteljen, hogy féljen, hogy mittudoménmicsoda ! De ember vagyok, én is ember vagyok. Idegrendszerem van, nem zsineggel vagyok körültkerve, mint a kötözött sonka! Átlép fölöttem, akár egy lábtörő! De lassan már a lábát sem törli belém! Arra is mást tart! *(Ez utóbbi kitétel kicsit erős célzás volt, a két férfi vadul mered egymásra. Szerencsére Léna fut be, egy pillanatra megáll, nézi őket, kíváncsian, csodálkozva, aztán felkap valamit és kimegy. Pubi färadtabban, halkabb hangon folytatja)* Rám is kiterjeszhetnék az emancipációt . Olyan vagyok, mint egy milliomos nő teddide-teddoda férje. Mosolygok, hajlongok, feladom a kabátot, sétáltatom a gyereket, kezelem a feleségem pénzét ... Benősültem egy prolicsaládba *(gúnyosan mondja ezt)*, feltörtem, befurakodtam magasabb körökbe, az uralkodóosztály soraiba; megtérnek, vállon veregetnek, de kinéznek! Annak idején nem dobtak ki a partból, mert munkás-feleségem volt. Ötvenhatban megkaptam a káderlapomat, egyetlen pozitív vonásomat tartották számon: a feleségemet! Az ellenforradalom után visszavettek a laphoz, a hirrovatba, kulinak, kegyből; mert ugye a feleségem! Hát mit akarnak tőlem? Kijátszott kártya vagyok, Jolly Joker az asztalon! Elöttem semmi, mögöttem Rockefeller és Ford! Őket utálják, és engem vág-nak szájon, mint a cirkuszi bohócot! Még a saját feleségem is ennyibe vesz! *(Pattint az ujjával)* Ha nem bírja már a háromszoba-összkomfortot, az angol vécét, kimegy az anyjához Erzsébetre, feltörsülni. Ott van még valami természetesség, valami öserő. Ott még port kavár a szél az utcán, és az egész emelet közös illem-helyre jár. Mint egy új Anteus, a földre, a sárba veti magát, hogy erőt szerezzen! Talán nekem is ezt kéne tennem? Lefeküdni az utca közepére, a lógombócok közé, hogy vezekeljek a twedkabátomért ... Mint egy bünbänó, egy megalázott ... egy ...

RÓBERT *(felugrik, mert az ajtóban megjelenik Nina. Egy pillanatig sugárzó arccal néz rá, aztán észreveszi magát, és csipkelődő hangon mondja Pubinak)* Íme, Anteus önagsága.

NINA *(bejön a szoba közepére, nézi a két férfit, valami közömbös, elnéző, asszonyi mosollyal, mintha nem is sejtene, hogy itt mi történik, mintha nem is tudná, hogy neki most válaszolnia kell. Kipihent és ragyogó. A két gyűrött, átvirrasztott éjszakát magán viselő fér-fi között szinte sugárzik. A reggeli világitás amúgy is előnyös az olyanfajta szépségeknak, mint ő: szöke haja villog az ablakon beömlő napfényben, bőre harmatosan fehér, arca rózsás a márciusi szelecskétől, és felhevült a sietéstől. Vonásai kisimultak, pillantása nyu- godt, modora magabiztos. Nem kétséges: nyugodtan töltötte az éjszakát, és tudja, hogy mit akar, tudja, hogy mit nem akar, tudja, hogy mit fog tenni az elkövetkezendő órában s a jövő évtizedekben. Elhatározta magát véglegesen. A két férfi kicsit szánalmasan néz*

ki mellette. Hosszú szünet után mondja) Gyönyörű idő van odakint! Nyissuk ki az ablakot!

LÉNA *(bejön, Ninára épp csak rápillant, a férfiához fordul)* Nem jöhetne valamelyiktek át, hogy segítsen nekem?

NINA *(Lénához, kedvesen)* Szervusz, Léna. Kipihented azt a tegnapi szörnyű napot? En istenit aludtam, és most olyan frissnek érzem magam! Valószínűleg az idő is teszi. Nem? Nézzetek ki az ablakon: itt a tavasz. Éppen mondtam a fiúknak, hogy ...

PUBI *(lassan a felesége elé áll, nézi, nézi őt, míg Nina el nem hallgat, s akkor fojtottan, visszafojtott dühvel megszólal)* „Istenien” aludtál... De lennél szives megmondani, hogy hol?

NINA *(mosolyogva néz a férjére)* Az ágyban. A régi ágyamban.

PUBI De nem otthon! Nem nálam!

NINA Az anyámnál, Erzsébeten.

PUBI *(alig tudja magát fékezni, hogy ne üvöltsön)* És úgy gondolod, hogy ... hogy evvel ... kész? ... Mindent megmagyaráztál?

NINA *(egy pillanatig sem hagyja el a nyugalma)* Ne hozz zavarba — elöttük. Hiszen megmondtam tegnap, hogy hova megyek: az anyámhoz. Erzsébetre. És ami-kor elbeszélgettük az időt, és nem voltam biztos benne, hogy elcsípem az utolsó buszt visszafelé, felhívtalak, hogyne aggódj; ott alszom.

PUBI És gondolod, hogy én megnyugodtam?

NINA De hiszen máskor is megtörtént ...

PUBI Az máskor volt! Nem tegnap!

NINA Igazán felesleges felizgatnod magad!

PUBI *(már nem tud magán uralkodni)* Egyáltalában nem vagyok izgatott! Füttyölök az egészre! Elnézést, hogy érdeklődni mertem! Igaz, minek is jöttél volna haza? Hiszen én csak a férjed vagyok! De ... de ha tegnap este nem is ... ha tényleg az anyádnál ... rend-ben van ... de miért jöttél most ide? Ide! Ide! Egyenesen ide!

NINA Mert hazatelefonáltam, el akartalak hívni sétálni. Gyönyörű idő van. Anyád mondta, hogy ide jöttél. Felugrottam érted.

PUBI Ki vagyok fizetve ... Azt a magasságos kutya úr-istenit!

RÓBERT Pubi! Nyugodj meg!

PUBI *(csak úgy dülöngél a nagy belső felháborodástól)* Örvendj, te hülye férj ! Hallgass, te hülye férj ! Kifeszítettek, mint két ház között egy drótkötelet. És ő *(Ninára mutat)*, ő a kötél-táncos! Itt lépked a zsigereidben, a rugalmas gerinceden, beletapos a szádba, a szemedbe! Mi az neki? Mi az neki? *(Kimegy a szobából, a többiek megdöbbenve állnak, majd Léna hirtelen Pubi után fut)*

RÓBERT *(az ajtóhoz lép, és Léna után kiabál)* Pubi segít neked csomagolni! *(Visszafordul, és megbüvölve nézi Ninát)* Nina ... gyönyörű vagy ...

NINA Csak kipihent és nyugodt.

ROBERT Mint egy oltárkép ... Nem, nem is oltárkép! Mint egy virágzó mandulafa. Fiatal, hajlékony, ham-vas, a termékenység virágával teleszörva ...

NINA Milyen vagyok még?

RÓBERT Gyönyörű, gyönyörű ! Azt kéne mondanom, hogy olyan vagy, mint egy költemény! De nem mondom ... Vagy azt, hiszen ez a szakmám, hogy olyan, mint egy új, frissen dukkózott gép. De ezt se mondom. Mert mindez máz rajtam: a műveltség, a tudomány máza. *(Merengve)* Tudod . . . Isten bizony, furcsa dolog ez . . ha azt mondom, hogy szép, sosem gondolok ilyesmire. Vagy ha gondolok is, az csak az értelmem magánszorgalma. Az érzelmeim mások. Itt belül más zenél bennem. Azt szeretném mondani : olyan vagy, mint egy úde krumplibokor! Szára, levele csupa hajlékonyság, csupa báj. Harmatcsepp ringatózik rajta, s porhanyós szürke földecske fölött úgy lebeg, mint egy zöld tündér. Ne vess csak! Az én őseim szívárványhártyáján ez a szépség tükröződött évszázadok óta. Mi mással bókoljak neked?

NINA Ne bókolj!

RÓBERT Nem tehetek mást.

NINA Valóban nem?

RÓBERT *(észbe kap)* De igen! Kérdezni akarok!

NINA Na ugye!

ROBERT *(szorongva)* Mit döntöttél? Látom rajtad, hogy ... Te vagy az egyetlen, aki tudod közöttünk, hogy mit akarsz tenni!

NINA Tudom.

RÓBERT Szóval döntöttél?

NINA Igen.

RÓBERT És megmondod nekem ... hogy miképpen.

NINA Szeretném megmondani.

ROBERT Nem, ne mondd! Addig is reménykedhetem! ... Kérlek, ne mondd! *(Annyira izgatott, hogy fél meghallani azt, amire annyira várt)* Én már régóta ... régóta kértelek, hogy ...

NINA Igen, te régóta mondod, hogy döntenem kell. Tudtam, hogy igazad van. De gyenge voltam. Tudod, milyen tudomást úgy együtt élni valakivel, hogy nem veszünk tudomást róla? n ezt tettem. Keresztülnéztem saját magamon.

ROBERT Drágám ... én ...

NINA Hálás vagyok neked. A legtöbbet tetted értem: törődtem velem. Önmagamra döbentettél. És én rájöttem, hogy döntenem kell, egyszer s mindenkorra el kell határoznom magam, merre megyek és kivel. Választanom kell. Amíg lehet.

ROBERT Igen, igen!

NINA Tudod, most mondhatnék olyasmit, hogy az ott-hon, a környezet segített abban, hogy határozzak. Hogy *(kissé ironikusan)* csak anyám dolgos kezére kellett pillantanom, és tudtam, hol a helyem, mi a kötelességem! De nem így volt. Anyám panaszkodott, hogy el-szakadt a lepedője, hasogat a dereka, és az SZTK-ban csak vacak gyógyszereket írnak fel, bezzeg ha pénze lenne! ... És lefokvésig arról beszélgettünk, hogy milyen jó lenne nyerni a lottón. Aztán lefoküdtünk, és én rögtön elaludtam, mintha semmi gondom se volna. Csak egyvalamire gondoltam egy pillanatig ...

RÓBERT *(reménykedve)* Kire?

NINA *(nem veszi észre a közbeszólást)* A lánykori kis-párnámon feküdtem, amit Pepinek becéztem valami-kor. Pepi — mondtam ... És kész. Elaludtam. *(Élénkebben)* Amíg ön alszik, a Darmol dolgozik! Hát valahogy így ... Az éjszaka önmagától megmunkált mindent bennem; reggel korán ébredtem, tiszta volt a fejem, s a testem könnyű, súlytalan. Hat óra lehetett. Valaki a disznóólat javította az udvaron, és irtalmatlanul kalapált ... Kíváncsian önmagamra pislogtam: valami olyasmit vártam, hogy nyugtalan leszek, zavarodott vagy mittudoménmicsoda. De akár a lámpa-üveg, tiszta fényvel ragyogott bennem minden.

RÓBERT *(alig tudja palástolni türelmetlenségét)* Azt mondtad, hogy döntöttél ...

NINA Igen. Amit tegnap elmondtál nekem, az ... hogy is mondjam csak ... Furcsa az ember! Maga sem tudja, hogy miből van és miért. Néha arra gondol: milyen jó lenne, ha lakmuspapírral megvizsgálnák! Milyen is valójában? Vagy kellene minden ember mellé egy használati utasítás: miért van, mire használható? Te tegnap megismerttéél önmagammal.

RÓBERT *(lázasan idegességgel)* Ugye ... ugye ... mondtam neked ... hogy ez az önismeret. Valljuk meg egymás között, nem siettük el a dolgot!

NINA Akár a Mendelejev-táblázatban az ismeretlen elemeknek, megvolt a helyünk. De mi azért is másokkal vegyültünk!

RÓBERT *(kifelé mutat)* Velük, velük!

NINA Mondd, te is szégyenkezést érzel, mint én?

A dialógus mind izgatottabban pereg

RÓBERT Igen! De ha későn is, most már a helyünkre rázódunk!

NINA Ideje. Ki tudja, mit hoz a jövő?

RÓBERT A helyünk ... a helyünk ... egymás mellett van ...

NINA Ha most meginognánk, belül valami összeroppan-hatna bennünk!

RÓBERT Erősnek kell lennünk — az elhatározásunkban!

NINA Önmagunkkal szemben is keménynek kell lennünk!

RÓBERT Hogy megtehesük, amit tennünk kell!

NINA Ha félünk is tőle, ha nincs is a szájunk íze szerint!

RÓBERT Nekünk túl kell lépni önmagunkon! És ehhez acélból kellene lennünk!

NINA Tudtam, hogy megértesz!

RÓBERT *(megütődve)* Tessék? *(Hosszabb szünet után, nagyon halkán)* Nina — végül is kit választottál kettőnk közül?

NINA Akit választanom kellett: a férjemet.

RÓBERT A férjedet ...

NINA Ugye, tudod, hogy így kell lennie?

RÓBERT *(összetörve)* Drágám ...

NINA *(most érti meg, hogy Róbert eddig illúziókat melengetett)* Ro ... Azt hittem, érezted, tudtad, hogy így kell lennie?!

RÓBERT Tudtam ...

NINA Ro ... Bocsáss meg ...

RÓBERT Sejtettem ... A nehezebbet választod: nem ki-törni!

NINA Ezt kellene hogy várjad tőlem!

RÓBERT Ezt vártam ... Azért olyan szörnyű ...

NINA Ro ...

ROBERT Drágám ...

Miközben Róbert és Nina reménytelenül, keserűen néz-nek egymásra, a nyitott ajtón beviharzik Szilárd; most bezzeg nem olyan esetten, óvatosan érkezik, mint tegnap délután, hanem magabiztosan, arrogáns türelmetlenséggel. Alig vet egy pillantást a bentlétőkre, s nyersen kérdezi

SZILÁRD Miért nem engedted el Lénát?

Róbert csak bámul rá, mintha nem is értené, mit mond

NINA *(ő is megzavarodott, nem is tudja, mit beszél)* Én? Ki? ... Miről beszél?

SZILÁRD *(Róbertre mutat)* Ő tudja, kiről! Igaz-e? Miért nem engedted el Lénát?

RÓBERT Nem engedtem?

SZILÁRD Valószínűleg nem! Léna azt mondta, reggel hazamegy. Odarohanok — az anyja nem is tud róla ...

Mi jögon tartottad vissza, ha egyszer ő így határozott?!

RÓBERT De én ... Én ...

NINA Léna a szobájában van. Csomagol.

SZILÁRD Miért nem nyögték ki előbb! *(Kiviharzik)*

RÓBERT *(bambán bámul az ajtóra, lassan megdörgöli a homlokát, és harsányan, keserűen nevetni kezd, és nevet, nevet hisztérikusan)* Mint egy rossz vigjátékban ... Mindenki rajtam ... rajtam keresi a ... feleségét ... Mit szólsz ehhez ... Rajtam kereskednek ... rajtam ... aki olyan árván, olyan csupaszon állok itt, hogy az már szinte szemérem elleni sértésnek számít ... Már nem is tudom, hogy ki vagyok. Egy nő-csábász hidalgó vagy egy kismimmizett paprikajancsi?! Ki vagyok én? Tessék mondani, ki vagyok én? Hölgyeim és uraim, vitéz urak, kis naccságok, tessék be-szállni, tessék kipróbálni, mindenkinek kedvezhet a szerencse: ki vagyok én? *(Egyre izzóbb szenvedéllyel)* Na, senki nem próbálja megfejtetni, ki vagyok? Kár is az erőlködésért! Én huszonnyolc éve foglalkozom ezzel a kérdéssel, olyan szenvedélyesen, amilyen komolyan az ember csak önmagát veheti. És mit tudok? Semmit ... semmit ...

Lassan visszajön Léna, mögötte Szilárd és Pubi is beölködi. Mindnyájan kíváncsian, megvetéssel, sajnálkozva — ki-ki hogyan — nézik Róbertet, aki részben őszintén, részben a publikum előtt produkálva magát tájékoztat

Tessék ... Itt állnak valamennyien ... A pofámba bámulnak, mint egy cirkuszos lónak ... *(A nőkre mutat)* Talán még cukrot is adnának a tenyerükből — egyél, pacika! —, ha nem szégyellnék magukat, ha nem szégyellnék az érzelmeiket ...

LÉNA *(Ninához)* Ennek meg mi baja?

NINA Ro ... könyörgöm ...

ROBERT *(közbevéág, most a férfiakra kerül a sor)* És nézd meg ezeket ... Kés van a szemükben! És vitriol, sósav, marólóg! És radírgumi, finom, elefántos radírgumi, mert legszívesebben leradíroznának ... leradíroznának ... a földről ...

PUBI Hölgye!

RÓBERT Ne strapáld magad, kisfiam, takarékoskodnod kell az erőddel; kötelezettségeid vannak a feleségeddel szemben.

NINA Róbert!

RÓBERT Mert győztél! Érted? Örvendj! Győzött Pubi! Ötven kiló! Knockoutoltál! *(Észbe kap, hogy összevissza beszél)* Fáradt vagyok, bolond vagyok, ideges vagyok . . . Ne hallgassatok rám . . . Úgy érzem, mintha az idegszálak kilógnának a fejből, akár egy felbontott és összekuszált rádiószervezet dróttjai.

LÉNA Ne csinálj jelenetet!

RÓBERT *(felüvölt)* Jaj!!! Ne fogdosd az árut! Köpködj a köpocsészébe! Ne csinálj jelenetet! — Mindenhol csak feliratok! Feliratok, feliratok! De legalább őszinték lennének! Dögölj meg feltűnés nélkül! Alattomban törjön ki a nyavalya! — valahogy így kéne . . . Ez őszinte beszéd! Finoman, feltűnés nélkül tessék meg-krepálni! Mint a légy: sétál a cukrosvízes tálka szélén, belelép, belefördül, kettőt rüg, hármat vonaglik, és vége, zaj nélkül, egy pillanat alatt! Micsoda diszkrét dolog! Tanuljunk a legyektől! Kultúrember csendben pusztul el: nem dohog, nem morog, nem hörög, nem zörög, nincs terhére másnak, ámen!

PUBI Mi bajod?

NINA Ne bántásatok Rót!

SZILÁRD Így van; maga van az ember, maga van, egy-maga! Érted? Én odabent tanultam meg, 56 óta tudom ezt! Nyájban melegedtünk addig: kényelmes volt. Bent a bárány, kint a farkas. De nem úgy van ám! Emberek vagyunk, nem csordába valók!

LÉNA Hagyjuk ezt . . .

SZILÁRD *(kegyetlen szenvedéllyel)* Nézz rá. Rá! *(Róbertre mutat)* És mondd meg, hogy örültségeket be-szélek-e. És nézz ránk! Tessék! Rám vagy rá, rá, rá! Itt állunk, öten. Ellenségek. Vicsorgunk, kimutatjuk a fogunk fehérjét. Mert minden más csak máz rajtunk. Ha két ember együtt van: ellenségek! Csaltuk magunkat, csaltuk, egy évtizedig! Én mondom ezt, aki főpap-ja, apostola, ha úgy tetszik: funkcionáriusa voltam a csalásnak! És most azt mondom nektek: Ne higgyetek annak, aki az én egykori szövegemet fújja! Mert hazudik, hazudik! Hazudik!

NINA *(hűvösen belé akarja fojtani a szót)* Hogy ki hazudott és mikor . . . arról talán . . .

PUBI Mi hazudtunk! Mindnyájan! Igaza van Szilárdnak! És mi már, ő és én, nem szégyelljük ezt, be merjük vallani!

SZILÁRD És ha nem vallanánk be? Segítene az rajtunk? Ók, nézzed *(Ninára és Róbertre mutat)*, ók nem vallják be. Okos gyerekek! Nekikoppantak fejfel a fal-nak, nem tanultak abból se. Inkább letagadják a falat! Ami itt ötvenhatban volt, az úgy dübörgött el fölöttük, mint egy lovasroham a hangyaboly fölött. Beléjük taposott, de fő, hogy túléltek! Hogy mi történt? Mit tudják ók? Mit érdeklí őket? Abból a perspektívából semmit se láthattak, csak a lábukat, a patákat, a felkavart port. Csak a lógombóc esett az orruk alá, attól fintorognak. De a felséges rohamot, azt nem látták, le-tagadják!

LÉNA Szilárd! Gondold meg . . .

PUBI Ne féltsd őt!

SZILÁRD Ébredjétek, struccok! Húzzátok ki a fejéteket a homokból! Nézzetek körül, a magatok szemével! Lássátok meg, hogy 56 lerombolt minden hazugságot, szét-rúgta a délibábokat, lepöcsentette az illúziókat! Egy ország látja ezt, struccok! Egy ország tudja ezt, struccok!

RÓBERT *(eddig kábultan hallgatott, de most kezdi összeszedni magát)* A magad nevében beszélj! Minket hagyj ki. Hogy nyolcmillió ember mit gondol, azt te igazán nem tudhatod!

SZILÁRD *(hidegen)* Jó. Ne vitatkozzunk azon, amit most nem tudunk bizonyítani. De vedd elő az eszedet! Ha még tudod használni. Mi volt itt a háború után? Vér, szenny, piszok és halál. Mi volt a zsigereidben? Rémület, félelem. Féltél a szomszédtól, féltél a házmestertől, féltél a saját árnyéktól. Mi után sóhajtoztál? Béke, szeretet, megértés után. Gyáva kis emberkukac, társak után vágtyál! Rémülten bújtál össze, akárkivel,

akárhol, csak emberszagot, embermeleget érezzél. Közösség után sóhajtoztál, biztosság, erő után. Hát ezt hoztuk neked mi, az elvtársak! Megrendelésre, import-áruként.

NINA Hallgattassátok már el!

SZILÁRD *(megvadulva)* De hazugság volt, minden ha-zugság volt! Az ember nem élhet csordában. Azért ember. Maga van, egymaga — az eszével, az akaratával, az őszítőneivel. — Ha állatot kidobsz egy lakatlan szigetre — elpusztul. Az ember nem! És nemcsak hogy megvan egyedül, de csak egyedül tud élni! Szabadon, senki mással nem törődve, nem korlátoztatva, nem megnyomorítva! Mert minden erőnket magunkra kell összpontosítanunk, a saját életünkre. Mert nehéz dolog az élet. Kegyetlen dolog a szabadság. Az ember szabadságra van ítélve! Bedobódik a létfolyamba, mint akit egy hidról löknek a vízbe, és csapkodnia kell, hogy el ne süllyedjen. Hogy másokat a víz alá nyom? Őt is megfojthatják. Nem követel magának több jogot, mint amennyit kockáztat . . . Tessék . . . tessék . . . Ez az igazság . . . 56 óta mindenki látja ezt, aki őszintén gondolkodni mer! Nézzetek ránk! Pislogjatok magatokba! Te, meg te, te . . . Ellenségek!

PUBI *(tódítja Szilárd szónoklatát)* A barátság: hazugság.

Amit az ellenfelednek mondasz, az az őszinte szó. SZILÁRD

Az ember mikor először megszólalt, először az

indulatszavakat lökte ki magából!

PUBI Az állatok sose néznek egymásra barátságosan, Ahhoz túl primitívek!

SZILÁRD Tedd felebarátoddal azt, amit nem kívánsz magadnak. Előzd meg őt!

NINA *(felháborodva)* Hallgassatok el!

LÉNA Ostoba vicceitek vannak!

SZILÁRD Ez nem vicc!

NINA *(erélyesen)* Most már elég legyen!

PUBI *(gúnyosan)* Adminisztratív intézkedéssel belénk fojtják a szót.

RÓBERT *(lassan előrejön, halkan kezdi)* Nem tudok veletek vitatkozni. Ha ti a létfolyamban egyedül lubickoltok, áldásom rátok. De engem ne akarjatok a partról magatok mellé rángatni! Elhiszem, hogy a fuldoklót egy érdeklő csupán, ha lehet ezt mondani: A fuldoklás. Talán még azt is, hogy egyeseknek örömük telik ebben. De azt állítani, hogy mindenki fuldoklik — ez nevelés dolog. Lehet, hogy te egyedül vagy. És te is, te is . . . A magatok hibájából. De én, én nem vagyok egyedül! *(Egyre emelkedőbben, őszinte pátosszal)* Nevesetek rajtam, de én embernek érzem magam, közösségi lénynek. A gondolataimmal úgy kapaszkodom másokba, mint szőlőkacs a karóba. Amit tudok, mástól tudom. Amit akarok, azt mások is akarják. Nem vagyok szürke pont, porszem a Szaharában, vagy magányos hegycsúcs, de zsendülő sarjuszál a tágas mezőben, keringő nedv a fa gyűrűiben, egy szem himpor a mezőn, mely ki tudja, melyik virág kelyhébe reppen majd bele. *(Józanabbul)* Nem akarok vitatkozni. Nem tudok veletek vitatkozni! Csak a magam hitét tudom szembe szegezni veletek: én nem érzem magam egyedül! *(Szilárdnak)* Te azt ajánlottad, gondolkozzam, ha tudok! Használjam az eszemet! Én is ajánlok egy alkut! Tegyük próbát. Ki van velem? Ki hiszi azt, amit én hiszek? Itt kérdezem meg közöttetek; ha-jóttöröttek, van-e, aki újra tengerre szállna velem? Akit egyszer kivetett a víz, nem kell, hogy parti patkány legyen! Ki hiszi azt, ki vallja ezt?

Nina lassan Róbert mellé áll, Róbert szárnyakat kap

Ez is elég. Egy férfi és egy nő már szembeszegülhet akármivel -- a semmivel! Ha csak ketten lennének, mint az ember tragédiájának végén Ádám és Éva, akkor is mindent újra kezdenének! De nemcsak ketten vagyunk . . . Dudál a gyári kürt, és ezer ember hömpölyög körülöttem. Sodor, magával ragad, áramlatába fogad! Mert barátaim ók, elvtársaim, testvéreim! És ha csendes tavaszi eső permetez, bennem felvillan a kép: millió paraszt az égre néz, és a kapa után nyúl, mert holnapra felveri a földeket a gyom! — Magamban sosem vagyok egyedül! Csak ha veletek vagyok!

Veled és veled és veled ! Nem vagyok egyedül, mert nem is akarok egyedül lenni! Értitek? Nem akarok, nem akarok, nem akarok! Nem, nem, nem!

Függöny

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ RÉSZ

Szín ugyanaz, vasárnap délután. Lassan alkonyodik, az első rész vége felé félhomályban lebeg a szoba. Lénát és Szilárdot látjuk. Léna babrál, tétován kering a szobában, mintha nem akarna rendetlenséget hagyni maga után, valójában búcsúzik a szobától, eddigi életétől. Szilárd egy hatalmas bőrönd tetején ül, amit túltömtek, és próbálja becsukni

SZILÁRD *(nyögdecseve, ahogy a bőrönddel kínlódik)* Az isten ... rohasztaná el ... Jól megraktad ... Taxi kéne. Meggebedek, ha nekem kell cipelni ... Taxi kéne ... Léna ! Hallod?

LÉNA *(máshol jár az esze, úgy válaszolgat)* Igen.

SZILÁRD Taxit kell hívni!

LÉNA Nincs pénzem.

SZILÁRD *(zavarban)* Nekem persze ... hm ... ez ugye az én helyzetemben érthető ... Szóval nekem sincs. LÉNA Persze.

SZILÁRD De majd az öregem kifizeti ! Egyelőre még nem vert fel minket a gaz ! — Mint ügyvéd nem működhet, hát rávetette magát a nyelvtanításra. Primán meg-élünk belőle. *(Megvetéssel)* A marhák! Azt hitték, hogy velünk ki lehet tolni! Azt hiszem, a legjobb lesz, ha én is betársulok az öreghez. Szóval otthon kifizetik a taxit.

LÉNA De hiszen — az én anyámhoz megyünk!

SZILÁRD Tessék?

LÉNA Tessék?!

SZILÁRD Persze, persze ... *(Nem mer ellentmondani)* Úgy gondoltam, hogy — mifelénk kerülünk ... LÉNA Egy kis pénzért!

SZILÁRD Tessék?

LÉNA Pénzért ! A pénzük — az kell! Azt elfogadjuk! SZILÁRD Ugyan! Látni akarnak! Alig értem haza, rá-kezdték, mikor mész el Lénáért.

LÉNA Az anyád mondta?

SZILÁRD az apám is ! Ilyen időben össze kell tartania a családnak.

LÉNA Én elváltam tőled.

SZILÁRD *(gyorsan)* Biztos megvolt rá az okod. Tudom, hogy politikai elítélt hozzátartozóival szemben milyen pressziót alkalmaznak!

LÉNA *(élesen)* Nem kellett volna, hogy engedjek az — erőszaknak!

SZILÁRD Ami volt, elmúlt.

LÉNA Szóval — megbocsátotok?

SZILÁRD Csúnyán fogalmazol!

LÉNA *(enyhe gúnnyal)* Ebben a házban rám ragadt ez a kommunista szokás.

SZILÁRD *(óvatosan)* Mi a bajod? Bökd ki!

LÉNA Semmi.

SZILÁRD Haragszol rám? Meg akarod bosszulni . amiért . . .

De hiszen úgy állapotunk meg, amikor feleségül vettelek, hogy nem költözől hozzánk. Egyszerűen nem volt hely! És különben is — senki sem ambicionálta volna, hogy az anyósával egy fedél alatt lakjon.

LÉNA És most? Most jobb lesz?

SZILÁRD Mi van a bögyödben? Tessék, mondd el. Essünk túl rajta!

LÉNA És felejtjük el az egészet. Ugye? Mintha nem is lett volna. Ugye ? Elvégre ez nem a szemrehányások órája. Te sem ezt érdemled. Nem azért jöttél ki a börtönből. Ugye?

SZILÁRD Nem hiszem, hogy mentegetőznöm kéne. Tudtad, kihez jössz feleségül, és tudtad, hogy külön kell élnünk. Megmondtam előre. Megbeszéltük! Nekem nin-csenek előítéleteim, én kommunista — voltam, de a családom . . . az más. Ők még tartották magukat. Nem

illettel volna bele a nagynénik és nagybácsik közé. Én megértem őket. De te ... te nem tudom, mit szoltál volna hozzájuk.

LÉNA Ezért kellett lopva hozzád járnom! Mikor senki nem volt otthon. Ezért jutott nekem a cselédszoba és a nyikorgó vaságy! Ezért kellett ünnepekkor otthon kuksolnom az anyámnál, hogy ne zavarjam a családi vacsorákat ! A nagynéniket és nagybácsikat!

SZILÁRD Léna, ennek vége van! Azóta ők is megokosodtak. Mindnyájan megokosodtunk. Te azt mondtad, hogy nem a szemrehányások idejét éljük. Ne haragudj, ez így van! Emberek vagyunk, élnünk kell. Ehhez ki kell alakítani a magunk életformáját. A mikrobák szervesen anyagként, tetszhalálban veszleik át a kedvezőtlen körülményeket. Az ember is, a család is magába zárkózik, úgy viseli el a nehéz idóket! Nem azért jöttem, hogy bármit is rád erőszakoljak. Magad-nak kell döntened — gondoltam. Te el akartál menni innen. Igaz?

LÉNA Igaz.

SZILÁRD Tessék, menjünk. Azért hagytak itt bennünket, hogy összecsomagolhassunk, és elmehessünk. Ne húzzuk az időt! Visszajöhettek, és ... és nem akarok kellemetlen perceket szerezni — neked.

LÉNA Figyelmes vagy.

SZILÁRD Ne gúnyolódj!

LÉNA Jó vagy hozzám!

SZILÁRD De Léna . . .

LÉNA Gondoskodsz rólam!

SZILÁRD Elég legyen!

LÉNA *(keményen)* Csak ezt nem most kellett volna kezdeni!

SZILÁRD Mit?

LÉNA Ezt a szerelmesdit!

SZILÁRD Jó. Ne játsszunk papást-mamást. El akarsz menni innen vagy nem?

LÉNA Nem akarok!

SZILÁRD *(megdöbbenve)* Nem . . . nem? . . .

LÉNA El kell mennem!

SZILÁRD Az mindegy!

LÉNA Elmegyek innen, de nem — veled!

SZILÁRD Egyedül akarsz maradni?

LÉNA *(gúnnyal)* Hja, drága úr, az ember egyedül van! Maga van ! Ezt még nem hallotta senkitől?

SZILÁRD Léna!

LÉNA *(idézi Szilárdot)* Az ember beledobódik a létfolyamba, és csak magával törődik, mert többhöz nincs ereje! Miért követnének el csoportos öngyilkosságot?

SZILÁRD Mi az? Megbuktam filozófiából? Nálad csak az léphet „magasabb osztályba”, aki kitűnőre vizsgázik optimizmusból?

LÉNA Emberségből, Szilárd, emberségből!

SZILÁRD Micsoda komédia ez? *(Egyre ingerültebben)* Mit vársz tőlem? Tudod, honnan jövök? A halottak házából! Tudod, mi vagyok? Egy kitépelt irkalap, amit áthúztak vörös ceruzával, hogy: nem, nem kell! Az utcán kerekkezem, amint a szél sodor, csatornák és tócsák fölött, és az isten ment meg, ha nem ragaszt le a sár, ha nem sodródom a semmibe!

LÉNA Sajnáljalak?

SZILÁRD Érts meg engem! Nézz belém, tessék: nincs bennem semmi ! Kikapott belőlem minden, mint egy öreg, elhasznált motorból. Előrekapcsoltak és egyszer-re hátra, hitem és tudásom fogaskerekei egymásba martak, és szétroncsolták egymást!

LÉNA És ezt a semmit — amid van, ezt kínálsz nekem?

SZILÁRD I-lát nem érted, Léna? Nincs hazugság, nincs többé illúzió! Felnőttünk! Te is, én is. Nem áztatjuk többé egymást. És másokat sem áztatunk! — Ti merre mentek? Erre? Arra? Akkor mi megindulunk amarra! A saját utunkon, amit mi törünk magunknak!

LÉNA Szóval erre kellek : utat törni! Neked ! Előtted!

(Hirtelen gúnnyal) Modell vagyok. Éppen csak annyit keresek, hogy éhen ne haljak. Nem tudlak eltartani!

SZILÁRD Micsoda?

LÉNA Mit akarsz velem csinálni? Futtatni akarsz? Gondolod, hogy elég csinos vagyok hozzá?

SZILÁRD Komolyan beszélsz?

LÉNA Mint felnőtt a felnőttel!

SZILÁRD Gyűlölködő vagy.

LÉNA Csak óvatos.
SZILÁRD Mivel szolgáltam rá?
LÉNA Nem ismerlek! Én egy más férfi felesége voltam!
SZILÁRD Akinek jó állása volt . . .
LÉNA Ugye, hogy kurvának tartasz?
SZILÁRD Rákényszerítesz.
LÉNA Én, én, én! Mindig csak én! Magadról sosem beszélsz.
Hogy te mivé lettél! *(Nyugodtabban)* Jó. Naiv vagyok, ostoba, illuzionista. Ismersz. Ezért próbálsz az érzelmeimre hatni, levenni a lábamról. Ezért beszélsz a saját nyomorúságodról, a saját hitetlenségedről. De ez csak fogás. Beugratás! Október óta én is megokosodtam ! Lehet, hogy régi hitemben megintogtam, el-vesztettem a talajt a lábam alól, de épp ezért szeretnék most megkapaszkodni valakiben! De nem a te cinizmusodban! Mert attól irtózom! Én ember szeretnék maradni, emberek között szeretnék élni, kiegyensúlyozottan, önmagammal is békében!
SZILÁRD És én?
LÉNA Neked én kellem! Megerősíteni az önbizalmadat! Körülárkoltak téged, mint egy ostromlott várat. És te a sötétben akarsz kitörni, visszafelé! Én lennék a homokzsák, amit az árokba dobsz, hogy kimenekülhess rajtam!
SZILÁRD Azt mondtad, nem ismersz. Úgy látom, túlságosan is ismerni vélsz!
LÉNA Körültapogattuk egymást, drága úr! — Hazardírozó elme vagy, akinek csak egy fix pont kell, hogy sarkaiból kifordítsa a világot!
SZILÁRD Ne becsüld túl önmagadat!
LÉNA Te becsülded túl önmagadat! Mindig is ezt csináltad! De hová vezet ez a magános kalandorkodás? Ide, Szilárd, ahová jutottál: a semmi szélére! Hogy már én is kellenék, bennem is megkapaszkodnál, a szalma-szálban is!
SZILÁRD Léna, hagyjuk ezt az értelmetlen vitatkozást. Ne kérdezd, hogy miért, kellesz nekem!
LÉNA Nem tudsz nélkülem élni!
SZILÁRD *(elszánta magát az utolsó rohamra)* Nem tudok!
LÉNA Soha nem is tudtál.
SZILÁRD Soha nem!
LÉNA *(kivágja a tromfot)* Te szemérmetlen kis hazug! Hát azt hiszed, nem tudom, hogy ötvenhét elején a ha-táron fogtak el? Hogy szökni akartál? Nélkülem! El-felejtettem ezt? Megbocsátom ezt?
SZILÁRD Bocsásd meg!
LÉNA Nem és újra nem! Látni sem akarlak!
Léna kifut, a saját szobájába menekül. Szilárd utána, és hallatszík, amint szólongatja

SZILÁRD Léna, Léna!
Egy ideig még behallatszik Szilárd hangja, majd dühös dörömbölése, aztán hirtelen csend

PUBI *(hangja kintről)* Családi jelenet?
Pubi jön, az ajtófélfának dől, fáradtan — a szobában alkonyati félhomály van —, és kiszól a hallba
Szilárd! Gyere be. Ne komédiázz. *(Bejön a szín elejére, és leül az egyik fotelbe)*
SZILÁRD *(is visszatér)* Átkozott kis szuka!
PUBI Baj van?
SZILÁRD Miért lenne baj?
PUBI Veled megy?
SZILÁRD Nem.
PUBI *(élénkebben)* Itt marad?
SZILÁRD *(szégyenkező dühvel)* Mit tudom én! Semmi közöd hozzá!
PUBI Szóval itt marad.
SZILÁRD *(hirtelen ötlettel)* Persze! Hiszen te érdekelt vagy az ügyben! Ha Léna itthagya a paliját, az esetleg más után nyúl!
PUBI Fogd be a szád!
SZILÁRD Nem vagyok vak! Ennyit már tegnap észre-vettem!
PUBI Hallgass! És . . . és vigyázz magadra! *(Erőt vesz magán, nyugodtabban, szinte közömbösen folytatja)*

Ideje, hogy a saját dolgaiddal törődj. Csak a saját dolgaiddal ! Hagyj békét másoknak, hagyj békét Lénának is; aki maga kormos, ne ölelgessen másokat!
SZILÁRD Ezt úgy vegyem, mint rokoni tanácsot? Vagy mint fenyegetést?
PUBI Az unokaöcsém vagy, de évek óta nem is láttalak.
Semmi közöm hozzád.
SZILÁRD Ezt mered remélni?
PUBI *(unottan)* Hordd el magad.
SZILÁRD De nem úgy van ám az, drága unokabátyám! *(Fokozódó indulattal)* Látni se akarsz? Féltreolnál, megsemmisítenél, mert esetleg bajt kavarok neked is? Fűtyülsz arra, hogy velem mi lesz? Hogy miként élek, kivel élek, felfordulok-e vagy se ? Elkényelmesedtünk, ugye, drága úr?! Októberre, arra persze befizettünk, de amint baj volt, kimásztunk az első ablakon, és elbújtunk a feleségünk szoknyája mögé! És most se veszélyeztessék a vajaskenyeredet, mert azért még harcol-ni is tudsz, ütni, vágni, rúgni, harapni!
PUBI Mit akarsz tőlem? Amint megláttalak, rögtön tudtam, hogy baj lesz veled!
SZILÁRD Te mit akarsz tőlem?! De ezt nem is kérdezem, tudom: tűnjek el, szűnjek meg, ne kompromittáljalak, ne veszélyeztessem a családi nyugalmaidat!
PUBI Ha ilyen jól tudod, mit kéne tenned, miért nem teszed?
SZILÁRD Mert én is ember vagyok, akárcsak te ! Fűtyülök rád, akárcsak te énám! Zavarjuk egymás köreit? *(Gúnyosan)* Ilyen az élet, drága úr!
PUBI Te . . . te nyomorult! Semmit se tanultál — oda-bent.
SZILÁRD Szeretnéd, ha még mindig ott lennék! PUBI Rács mögött? . . .
SZILÁRD Lecsukva! És ha rajtad állna, ha megtehetnéd, oda is juttatnál! Ugye?
PUBI Nem piszkítanám be veled a kezem.
SZILÁRD Szerencsémre módod sincs rá, hogy bepiszkítsd!
PUBI *(megdöbbenve ettől a gyűlölködő indulattól)* Örültségeket beszélsz!
SZILÁRD Tudom, hogy mit beszélek! Mint a vadállat-nak, az üldözöttnek is kifinomul a szaglása, a hallása. Remegve és gyanakodva és mégis egyre vadabb élvezettel figyelek benneteket ! Úgy izlelgetek minden szót, mint aki halat eszik, és nem akar szálkát nyelni! Mert minden szóban, minden gesztusban tetten akarom érní az indulatot, ami nekem szól! Ami ellenem irányul! Nevetsz rajtam? A zavarodat leplezed? Mert különben nevetni sem mernél előttem, hogy el ne árulj magad ! Néha, tudod, úgy érzem magam, mint egy röntgengép. A szívekbe látok, a vesékbe! Szinte berregni volna kedvem, vagy ha fáradt vagyok, rövidzárlatot csinálni. Nevetsz rajtam? A nyomorúságunkon nevensz! Mert nem jó kiszolgáltatottnak lenni, de még rosszabb egy kiszolgáltatott emberrel együtt lenni ! Talán a mészáros érzi azt az enyhe undort, amit én, a szögre aggatott meztelen húsdarabok láttán! Ne-vetsz rajtam? Tedd ezt! Röhögjünk egymás szemébe, drága úr, ha ez megvigasztal minket!
PUBI Tulajdonképpen — ehhez lenne kedvem!
SZILÁRD Dühödben?
PUBI *(hirtelen nem érti)* Miben?
SZILÁRD Gyűlöletben! Hogy itt látsz?
PUBI Törődöm is én veled!
SZILÁRD Ugye, jó volna, ha nem kellene számolni velem!
PUBI *(már nem tudja fékezni magát)* Meghúzhatnád magad! Ilyen múlttal! És ki tudja, mi van még, amit nem tudtak rád bizonyítani!
SZILÁRD Azt szeretnéd tudni?
PUBI Nem érdekel!
SZILÁRD Ezek nem szívbajosok. Ha rám szóhattak volna még valamit, megtették volna! De ártatlan vagyok, mint egy kis angyal! —*Igy* hát nem lehet semmit sem tudni rólam! *(Ingerli)* Pedig jó lenne, legalább valami apróság! Ugye?
PUBI Hülye.
SZILÁRD Amivel a kezekben tarthatnád!
PUBI Hagyj békén.

SZILÁRD Vagy ha nem, akkor egy telefon, és — *(kezével int)*
kész. Nincs rám több gond! Mondja, drága úr, megtenné?
PUBI Hagyj békén!
SZILÁRD Megtennéd, mondd? Meg, meg! Látom a szemedet!
PUBI Nem!
SZILÁRD De igen!
PUBI *(fojtottan)* Tűnj el innen! Tűnj el!
SZILÁRD Csak ön után, drága úr, ön után!
PUBI Te... te ...

Miközben a két férfi harcias pózban méregeti egymást, az ajtón lassan betopog Maczerák bácsi. Halkan jön, és az alkonyi félhomályban szinte láthatatlanul. Szilárdék csak akkor veszik észre, amikor már közöttük áll. Meg-hökkenve néznek rá, aztán eltávolodnak egymástól, mintha mi sem történt volna

MACZERÁK BÁCSI *(kering a szobában, és dűnnyög szokása szerint)* Rohangásznak ... Jönnek-mennek, kiabálnak ... Jó vértük van ... Kipihentek ... Bezzeg mi — menni is alig tudtunk ... Furt csak a front meg a front ... Előremenni, visszavonulni ... Fehérek vótak mindenhol ... A hátunk mögött, az orrunk előtt ... El-lenség, mindenhol ellenség! És hol vannak a mieink? Barátaim, elvtársak, vörösök! — Bekerítenek ... meg-fojtanak, a gazok, a bitangok ... A hátunkba szűr-nak ... vigyázzatok ... Bandi, édes fiam, te is vigyázzál! ... *(Kicsit összefüggőbben mondja tovább)* Minden este vártam. Nem vót szabad kimenni, hát a kapualjba húzódtam ... Mert pukkogtak a városban itt is, ott is ... Ó meg katoná vót, egyenruhás ... Éreztem, hogy ... lelövök egyszer!

SZILÁRD *(egyre idegesebben hallgatja, és a háttérbe húzódik)* Lénáért megyek!

PUBI *(idegesen Szilárdhoz)* Ne merd! Ne merd! — Itt maradsz!
MACZERÁK BÁCSI Akkor este is, ott álltam a kapualjban ... Messziről hallottam, hogy ők jönnek, csattogott a csizmájuk. Csönd vót, de süket csönd ... Rossz csönd ... És amint befordultak a sarkon, löttek is — rájuk ... A bitangok! Persze ők is vissza, erre aztán megfutottak ... Kiugrottam a kapualjból, mert láttam, hogy Bandi meglútták ... Hát az egyik, akit kergettek, a karomba szaladt ... Nekem rohant ...

Szilárd kifelé megy, Pubi tehetetlenül nézi

PUBI *(hirtelen közbevág)* Megismerné?
SZILÁRD *(odaveti)* Mi elmegyünk — Lénával! MACZERÁK BÁCSI Sötét vót ... Meg nem is ölelgettük egymást sokáig. Ellökött, és rohant tovább ... Hosszú, nagy férfi vót.
PUBI *(látva, hogy Szilárdot nem tudja itt tartani)* Megismerné? Azt az embert megismerné?
MACZERÁK BÁCSI Meg ... Talán ...
SZILÁRD *(lassan kifelé húzódik)* Léna ... Léna!
PUBI *(tehetetlenül topog, majd kétségbeesett dűhvel áratlanul Szilárdra mutat)* Ilyenféle ember volt?
MACZERÁK BÁCSI Mi? ... Hol? ... Miféle... PUBI Szilárd! *(Lihegve)* Innen el nem mész!

Szilárd kiugrik az ajtón és eltűnik

MACZERÁK BÁCSI *(zavarodottan)* Mi van? ... Futkos-nak ... rohangásznak.
PUBI *(lázasan)* Telefon ... hol van egy telefon? *(Neki-fut az öregnek)* A fenébe innen! Vigyázzon! Telefon! Hol van egy telefon?! *(Kirohan)*

Függöny

MÁSODIK RÉSZ

Szín változatlan, aznap este. Az előtérben álló két fotelt megvilágítja egy állólámpa, a szoba többi része sötétben marad; a világítás mindvégig nem változik, a játék a fotelek körzetében folyik. Léna ül az egyik fotelben, ölében könyv, olvasott, amikor megzavarták. Az ajtó felé néz, folytatja a megkezdett párbeszédet

LÉNA Gyere beljebb.

Nina jön előre a sötét háttérből

NINA Mi újság?
LÉNA Semmi. Mi lehetne?
NINA Hűvös van kint. Szél fúj a hegyek felől. Már alkonyatkor vörös volt az égbolt. Éjjel talán fagyni fog. LÉNA Gondolod? Szeszélyes tavasz.
NINA Tegnap óta minden megváltozott. Odafönt, a budai hegyekben, kemény idő lehet. És a virágok, a kedves, tavaszi reménységek *(sóhajtva)*, összezsugorodtak. Egy napra kinyíltak, és máris vége, be kellett csukódnok. Megcsalta őket a ... az idő,
LÉNA Miért álldogálsz? Vedd le a kabátod, és ülj le.

Nina lehúzza kabátját, a fotel hátára dobja, és tétován leül

NINA Fáradt vagyok. Kimerült. Mintha egész nap süroltam volna.
LÉNA A szemed fekete árkos.
NINA Igen, igen. Rettenetesen nézek ki. *(Táskájából tükröt vesz elő, nézi magát, közben csak úgy mellékesen veti oda)* Egyedül vagy?
LÉNA Róbertet várom.
NINA Szilárd?
LÉNA Nem tudom, hova lett. *(Nina leteszi a tükröt, csodálkozva néz rá)* Délután úgy volt, hogy hazavisz. Az-tán ... másként fordult a dolog. Összeszólalkoztunk. Szeretném, ha Róbert jönne és segítene hazahurcolkodni. Egyedül nem bírom a bőröndöket.

A két nő olyan nyugodtan beszélget, mintha semmi sem történt volna

NINA Ro lent ül a presszóban. Pubival arról vitatkoznak, hogyha egy légy rászállna a Szabadság-híd Turuljára, és a lábával ütemesen dobolni kezdene, így ni *(mosolyogva mutatja)*, a híd rezgésbe jönne-e, és mennyi idő alatt kerülne olyan szélsőséges ingásba, hogy összedűljön. Mióta harmasban elmentünk ebédelni, hogy ti nyugodtan távozhassatok, azóta ezen vitatkoznak. Azaz Pubi a délután folyamán hazaugrott egy-szer, mert ...

LENA Itt volt.

NINA Kicsoda?

LÉNA A férjed. Miután Szilárddal össze ... különböztünk, bezárkoztam a szobámba. De hallottam, hogy beszélgetett valakivel. Megismertem a hangját: Pubi volt. NINA Különös! Nekünk azt mondta, hogy ...
LÉNA Különös? Eljött megnézni, hogy tényleg elmentem-e. Reménykedett benne, hogy — nem!
NINA *(zavarban van)* No persze, persze ... Mikor visszajött, nem szolt egy szót se rólatok.
LENA Megnyugtatta, hogy én — maradtam. És te? Miért jöttél?
NINA Felderíteni. Róbert kért, hogy nézzek szét.
LÉNA Nem akar itt találni?
NINA No nem, nem erről van szó! Csak tudni akarja, gondolom, hogy mire jön haza.
LENA Elmegyek. Mi mást tehetnék?
NINA És ha — itt maradnál?
LÉNA Nem lehet ... Késő ... Most már tudom, hogy valami ... valami hiányzott belőlem ... Amiről Dzsudi azt hitte, hogy... *(Belezavarodik)* Magam sem tudom....

NINA Vele kell maradnod.

LÉNA Te mondd ezt? Te? Te?

NINA Félreismersz. Ro is tévedett, ha azt hitte, hogy én... *(Hirtelen elhatározással, hogy kivágja magát a kényelmetlen helyzetből)* Nem így kellett volna az életnek alakulnia. Tizenhét éves voltam 49-ben. Elém tálaltak mindent: Állást, egyetemet. Hogy nógattak, hogy tanuljak, tanuljak! De én mohóságomban, tunyaságomban azután kaptam, ami kényelmesebb volt. Állás kellett. Pénz! Függetlenség! Jó életet akartam magamnak! Csak annyit értettem meg a világból, amennyit a jelszavakból kiokoskodhattam: hogy enyém az ország, enyém minden, nem kell többé Erzsébeten

szoba-konyhás lyuklakásban laknom, szépen öltözködhetek, valaki leszek, hiszen értem van itt minden!

LÉNA És állást kaptál, jó káder voltál, újságíró lettél.

NINA Mentésemre szolgáljon, hogy hamar rájöttem: pöffeszkedő buta liba vagyok. Fogalmazni sem tudtam! És még mindig Erzsébeten laktam, az anyámnál, lavórban mosakodtam, és a ruháimat a szobaajtóra aggattam, egymás hegyire-hátára, mert nem volt hely a lakásban még egy szekrénynek! Ez hát az új élet? A ragyogó jövő? A csillogó lehetőségek? Kétségbeestem; azt hittem, becsaptak. Vagy csak én vagyok ügyetlen, és nem tudok élni a lehetőségekkel? Attól félttem, hogy helyrehozhatatlanul lemaradok valamiről, hogy elrontom az életemet! És mit tesz ilyenkor egy buta kislány?

LÉNA Férjhez megy.

NINA Igen ... Ó okos volt, tanult, gyakorlott újságíró. Nagy lakásba kerültem, az apósomékhöz. Négy szoba! Mint egy hódító, úgy futkostam bennük! És hódítónak is éreztem magam! Akinek kötelessége volt ide jutni, ide felemelkedni! Betörni ebbe a más világba, felkavarni azt a poshadó levegőt, hangadónak lenni egy tétova-szorongó családban!

LÉNA Ez így — elég sematikus hangzik.

NINA Hamar kiábrándultam mindebből. A nászéjszakánkon részegek üvöltöttek a sarki kocsyában, és a férjem úgy transzirozott fel, mint egy sült csirkét. A gipsz Sztálin-szobrot a fejemhez vágta, mert nem voltam elég vonalas, és kioktatott, hogy mit miért kell hinnem ... Mert akkor még ő volt a családban a kommunista ... És a munkámba soha nem tanultam bele. Ha nem süllyedtem el, ha nem lettem cselédlány a saját lakásomban, ha nem vesztettem el az önbizalmamat a férjemmel szemben, azt csak azoknak köszönhetem, akik rajtam tartották a szemüket. Más állást kaptam, és újra mást. És lassan megértettem, hogy tanulnom kell, össze kell szedni minden erőmet, ha a férjemmel versenyezni akarok. Mert arra is rájöttem, hogy velük szemben kell megállni a helyemet! És ami-kor idáig jutottam, egyszerre egyedül maradtam. Erőm elhagyott, mert megjedtem a feladattól, hogy egyedül idegen környezetben kezdjem meg a harcot. Ha Ro nincs, talán ... talán ... szükségem volt rá! Ezt igazán megértheted!

LÉNA Megértelek.

NINA De most ... most már megállok a magam lábán! És amit elkezdtem, végigcsinálom. Nem hagyom el a férjemet, amíg nem kell őt becstelen embernek tartanom. Neked nagyobb szükséged van Róra.

LÉNA Nem tehetem meg veled, hogy ...

NINA De hiszen én mondtam ...

Kicsit komikus ez az osztozás

LÉNA Nem, nem!

NINA De igen, Léna, igen!

Róbert jelenik meg a fotelek mögött, és bedujja fejét a két asszony közé, a félhomályban szinte látni sem lehetett, hogy mikor jött be

RÓBERT *(támadó hangon, de evvel csak zavarát leplezi)*

Eldöntöttétek?

NINA Mít?

RÓBERT Hogy melyikötöké legyek. *(Visszahúzódik)* Aztán majd értesítetek. Akár levélben is lehet!

LÉNA *(felnéz, kis csönd, majd halkán mondja)* Vártalak. Hogy segíts ...

RÓBERT *(élel)* Segítsek rajtad!

LÉNA Hazahurcolkodni!

RÓBERT *(nem is hederít Lénára, már fújja a magáét)* Mi vagyok én? Jótékonyági egyesület? Segélyszervezet? *(Gúnyosan)* A nők öröme — vagy valami ilyes- mi ... Tulajdonképpen jelvényt kéne hordanom a gomblyukamban, mint a vöröskereszteseknek, hogy minden segítsége szoruló nő azonnal rám ismerjen! *(Szaval)* „Hatásos gyógymódok a boldogtalanság ellen! Lelki masszázások, lúdtalpbetétek lelkiismeret-süllyedés ellen, elsősegély-szolgálat, sürgős esetekben házhöz megyek.”

A két nő mozdulatlanul hallgatja, erre észreveszi magát, elhallgat, és kutatva vizsgálja őket

Mi az? Miért nem beszéltek? Itt ül két nő és hallgat --ez megijeszt engem! Szóljatok meg! Na! Tessék! ...

LÉNA *(nagyon természetesen)* Nem mentem el Szilárd-dal.

RÓBERT *(még nem tudja, mi következik, ezért óvatos)* Nem mentél el vele?

LÉNA Nem.

RÓBERT Érdekes ...

LÉNA Magam is furcsállom.

RÓBERT Igen, igen ... Persze ...

LÉNA Nina azt mondja, ne is menjek el.

RÓBERT Azt mondja?

LÉNA Hogy maradjak itt!

RÓBERT *(még mindig kitér béna elől)* Szóval — maradsz.

LÉNA *(vátrakozón, kutatva néz Róbertre, majd keserűn)* Nem. Elmegyek.

RÓBERT Szóval — elmész.

LÉNA *(kitér)* Igenis, el! Belefáradtam ebbe a bűjőcskába, nyugalmat akarok, békét akarok, ne gyötörjön semmi, senki ... Fáradt vagyok.

RÓBERT *(egy pillanatig nézi őt, aztán játszani kezd)* Léna! Lénocska! Maga az?! Lefogyott. Megváltozott. Megismer?

Léna mozdulatlanul merevedve ül

Folytatja, lassan, kéjjel mondja a szöveget, hiszen előre tudja, milyen hatást fog kiüdvíteni) Így kell találkozunk? Milyen véletlen! Sokat gondoltam magára. Kerestem! Hiszen tudtam, hogy most segítségre van szüksége!

LÉNA *(suttogja)* Segítségre ...

RÓBERT Magára maradt, egyedül van! — Ki tudja, mi mindent forgat a fejében? Hát ki segítsen magán, ha nem mi?

LÉNA *(feldúltan)* Kedves ... kedves ... ötletei van-nak...

RÓBERT Ne nézzen örülnék vagy cinikus botyárnak, aki

gúnyt űz magából. Amit mondok, így is gondolom! LÉNA Még megnevettet!

RÓBERT *(folytatja a játékot, kicsit kívülről, hidegen, terszertlen; Léna egyre jobban összeesik)* Azt is szeretném. Megnevettetni. Egy ilyen szép, fiatal nőnek joga van a boldogsághoz! Sajnálom, segíteni szeretnék ... Boldog lennék, ha könnyithetnék magán!

LÉNA *(nem bírja tovább, elsirja magát)* Dzsudi ... drágám ...

RÓBERT *(ugrásra készen)* Léna!

LÉNA Látod, hogy ... hogy én ... Ó, istenem ...

RÓBERT Segítsek rajtad?

LÉNA Igen!

RÓBERT *(egyre gyorsabban záporoznak a kérdések)* Tegyelek ismét boldoggá?

Léna csak bólint

Próbáljak veled együtt élni?

LÉNA Igen!

RÓBERT A magam képére formálni?

LÉNA Igen!

RÓBERT Vállaljalak téged?

LÉNA Igen!

RÓBERT A társam akarsz lenni?

LÉNA Igen!

RÓBERT *(kivágja a tromfot)* Kezdjünk mindent előlről? LÉNA *(örömmel kiáltja)* Igen, igen!

RÓBERT *(mint a bomba, robban a válasz)* Hát nem! LÉNA

(rémtülten) Dzsudi! ...

RÓBERT És egy év múlva? Akkor majd megint mindent előlről? És tíz év múlva, húsz év múlva? Mindig, mindig előlről, előlről kezdjük? Hát nem, Léna, nem! *(Már elkapta a saját lendülete)* Sok mindent lehet csinálni: más dologba fogni, valamit megenni és ismét folytatni, vagy beismerni, hogy kudarcot vallottunk, és mindent abbahagyni, csak újratekdeni nem lehet a dolgokat! Nem lehet újratekdeni, mert már az a régi ember nincs

sehol se, akivel kudarcot vallottunk, ő maga is megváltozott! Ha hitted, hogy puha a bőre, és mégis beletört a fogad, azóta még vastagabb páncélt növesztett magára!

LÉNA Akkor folytassuk . amit eddig ...

RÓBERT *(váratlanul hisztérikusan)* Mit folytassunk? Ezt az elevenen tűzön pörkölést? Ezt a viaskodást? Ezt a néma, máskor hangos háborút? És miért folytassuk? Nincs jobb dolgunk? Vagy ellenségei vagyunk egymás-nak, és arra spekulálunk, hogy a másik majd belegebed? Ha utálnálak, ha gyűlölnélek — azt mondanám: maradj! Mert bennem is ott lapul a ragadozó, aki nem-csak felfalja áldozatát, de játszani is szeret vele! Ide süllyedjünk? Miért? Miért?

NINA Ro — tényleg ilyen szörnyű volt?

RÓBERT Neki nem! *(Lénára mutat)* Ő csak tagadott. Mindenre nem, és újra nem! Kimondja? Nem mondja? Ezt teszi! Ezt gondolja! *(Erőt vesz magán, nyugodtabban folytatja)* Én egy buta, egyszerű átlagember vagyok. Nem izgatnak a rafinált szellemi viaskodások, csak fárasztanak. Rólam írják azokat a rossz novellákat, hogy azt mondja: nem tudott a feleségével élni, világnézeti *(öngúnyjal)*, képzeld! — világnézeti különbségek miatt. Jó, mi? Jó sematikus ... *(Ismét fellobog benne az indulat)* Pedig van ilyen, a betyár isteni! Hogy is égne az a tűz, amibe állandóan víz csöpög; közönyös, szemérmetlen, cinikus csöppekben! Hogy lehet azt elviselni, ha minden szó mögött rejtett kis csapda áll, és azért csip el, mert naiv vagy és jóhiszemű? Mert ezt csinálja velem! Ha az újságot olvassa, már reszketek. Ha híreket hallgat a rádióban, legszívesebben menekülnék! Mert ezer hírecske, ezer félmondat közül kikapja azt az egyet, amibe beleköthet, amit kommentálhat, amit neked szegez, és amikor hebegsz-habogsz, legyint fölényesen: Ilyenek vagytok ti! Ismerlek benneteket! Hogy lehet szót érteni egy pöfeteg kis szegeccsel, csavarral, aki azt hiszi, hogy ő a vezérlőmű! Aki valahol egy gépezetbe ékelődik bele, két rozsdás vaslap közé, s annyi kilátása sincs, hogy egy mikroba körülrepdesse, de véleménye hegynyi van, s fitymálja azt, amiről nem is tudhat.

LÉNA Ilyen vagyok?

RÓBERT Magad is tudod, hogy igen!

LÉNA Kiállhatatlan? Elviselhetetlen?

RÓBERT Zavaros fejú, összekuszálódott emberke! Mint amikor leejtik a cérnaspulnit, s az azt hiszi, hogy most, most elnyerte a *(gúnyosan)* szabadságát, most kiélheti az egyéniségét, mehet a maga feje után, és gurul, gurul, gurul eszelősen, maga sem tudja, hová, csak minél messzebb a helytől, ahonnan elszabadult! És húzza maga után a cérnát, míg neki nem koppan valami-nek; de akkorra már összegubancolódott, egyetlen ki-bogozhatatlan gombolyag lett belőle, nincs kezdete és nincs vége, akárhol kezdenéd kibontani, csak még szorosabb görcsbe húzod. Ollóval kell hát nekiesni és fel-szabdalni, szétvagdalni apró darabokra!

LÉNA *(halkan, elgyötörtén)* Értem. Rám untál.

RÓBERT Elfáradtam, Léna. Ne haragudj.

LÉNA *(nagyon megtörtén, fájdalmasan, sajnálatra méltón)* Azt hittem, hogy ... De mindegy. Most már mindegy.

RÓBERT *(megilletődve)* Talán máskor ... még egyszer nekiveselkedem, hogy ... Nem tudom ... Nem ígerek semmit.

LÉNA *(hosszú csend után)* Elmenjek?

Róbert nem válaszol, feszült csönd, Léna végül feláll és elmegy.

Befut Pubi, izgatottan

PUBI Nem mehet el, Léna!

RÓBERT Mit beszélés?

PUBI Nem mehet a férjéhez!

RÓBERT *(már nem is érdekli az egész)* Hát ne menjen. NINA *(felfigyel a férje szavára, firtatva)* Miért nem mehet?

PUBI *(nem tudja, hogy mondja)* Szilárdal... történt valami.

RÓBERT Mi?!

NINA *(keményen, vallatón)* Mi történt?

PUBI Magam sem tudom ... pontosan ...

NINA Mi történt?

PUBI Állítólag ... ismét lefoglaltak ...

RÓBERT *(elhűlve)* Lefoglalták?

NINA Mondd tovább!

PUBI *(hadarva)* Megtudtak róla valamit, és kész. Vissza-vitték

... Mi ebben a csodálatos? Mit néztek úgy rám? Biztos jártatta a száját, nagyon magabiztos volt ... Mit tudom én? Fel ... feljelentették ...

NINA Ki jelentette fel?

PUBI Nem tudom, hogy így volt-e ... Csak úgy mondtam.

NINA Így volt. Ki tette ezt?

PUBI Nem tudom.

NINA Tudod!

PUBI Honnan tudnám?

NINA Én is ... — tudom, hogy ... ki volt.

PUBI Akkor mit faggatsz? *(Hisztérikusan)* Te ... éppen te teszel szemrehányást? Meg kéne köszönnöd, hogy szolgálatot tettek a rendszerednek!

NINA *(erőtlenül leereszkedik a fotelbe)* Ezt — ezt azért mégsem gondoltam volna ...

PUBI Mit akartok tőlem? Most — most mi a bajotok velem?

Mit komédiázunk? Halljátok?

NINA Menj innen!

PUBI *(ijedt nagyhangúsággal)* Nem úgy van ám az! ... NINA

Hagyj magunkra!

PUBI *(hirtelen összeesik, tétován)* De velem... velem mi lesz?

RÓBERT *(enyhe gúnyjal, undorral)* Érdemeidre hivatkozva jelentkezz a főszerkesztődnél ... Még főmunka-társ is lehetsz ...

Pubi áll egy ideig, harag, kétségbeesés, tehetetlen indulatok hullámanak benne, aztán megfordul és elmegy

NINA *(halkan kezdi, majd egyre emelkedőbbben)* Milyen sok mindenre vágytam ... és milyen kevés kellene most abból, hogy valóban boldog lehessenek ... Egy kis csönd, nyugalom, otthon, ahová megtérhetek, egy simogatás, éppen csak hogy érezem : nem vagyok egyedül, és béke, békesség önmagammal, hogy nem rontottam el semmit, hogy nem rontottam el az — életemet! *(Kétségbeesetten)* Mondd, Ro, túlléphetek ezen a ... Rendbe jön még minden?

RÓBERT *(a fotelben ülő lány mellé áll)* Nina ... Nina! Drágám ... Ne hagyd el magad ... Tudod! *(kis fintorral)* nem a spenót tartja az emberben a lelket!

Függöny

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója

50 5587 Pátria Nyomda — Felelős vezető: Vass Sándor vezérigazgató